

לע"נ ברוך בענייט וברכה גרוס ע"ה
by Mr. & Mrs. Duvy Gross

WEEKLY PLANNER

פרשת השבוע דברים דף השבוע **מועד קטן י"ד**

פרנס השבוע לזכות רפואה שלימה לשלמה בן רחל

Dedications available, email R' Zacharia Adler - info@dafaweek.org

ג) לימוד וחזרה (ד' פעמים) וחזרת מסכת תענית	ב) אליבא דהלכתא	א) עם מראי מקומות	פרנס היום Follow any track ← ↓
☐ דף י"ד עמוד א'	☐ דף י"ד עמוד א' עם רש"י	☐ דף י"ד עמוד א' עם רש"י ותוס'	יום ראשון
☐ דף י"ד עמוד ב'	☐ דף י"ד עמוד ב' עם רש"י <u>בענין אם יש להתיר לגלח למי שמגלח בכל יום</u> ע' נוב"י (קמא יג') #1 אג"מ (א' קסג') #2	☐ חזרה דף י"ד עמוד א' <u>בענין איסור תספורות בחוה"מ והה"א להתיר</u> ע' תד"ה ושאר ע"ש נמו"י (מו"ק ז'): #1 ריטב"א (מו"ק יד): #2	יום שני לע"נ
☐ חזרה א' ☐ דף י"ד עמוד א'	☐ <u>בענין מי שנטרד בפרנסה ועבר זמן תפילה</u> ע' תרוה"ד (ה') #3 שו"ע (או"ח קח' ח') #4 ביאור הלכה (או"ח קח') #5	☐ דף י"ד עמוד ב' עם רש"י ותוס' <u>בהמשך הענין</u> ע' נוב"י (קמא יג') #3 מנחת שלמה (מו"ק יד): #4 הערות הגריש"א (מו"ק יד): #5	יום שלישי
☐ חזרה א' ☐ דף י"ד עמוד ב'	☐ <u>בענין אבילות ביו"ט שני האחרון</u> ע' רא"ש (מו"ק פ"ג סי' ג') #6 ערוה"ש (יו"ד שצט' כ-כא') #7 שו"ע (או"ח תקמח' ג') #8 משנ"ב (או"ח תקמח' י-יד') #9	☐ חזרה דף י"ד עמוד ב' <u>בענין אם נוהג אבילות בצינעה ברגל</u> ע' נמו"י (מו"ק ז'): #6 ריטב"א (מו"ק יד): #7 רמב"ם (אבילות י' ג') #8	יום רביעי
☐ חזרה ב' ☐ דף י"ד עמוד א'	☐ <u>בענין ניהוגי אבילות בצינעה ברגל</u> ע' שו"ע (או"ח תקמח' ד') #10 מג"א (או"ח תקמח' ה') #11 שערי תשובה (או"ח תקמח' ה') #12	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' כס"מ (אבילות י' ג') #9 חידושי ר' שמואל (כתובות עמוד לא) #10	יום חמישי
☐ חזרה ב' ☐ דף י"ד עמוד ב'	☐ <u>בהמשך הענין</u> ע' משנ"ב (תקמח' ס"ק טו'-טז') #13 מהדורת דרשו (או"ח תקמח' 12-21) #14	☐ <u>בענין אבילות של נשים במועד</u> ע' עמודי אור (עו"ז ז') #11 מנחת חינוך (רסד' ג') #12 מנחת שלמה (מו"ק יד): #13 תשובות והנהגות (שבועות עמוד צז') #14	יום ששי
☐ חזרה ג' דף י"ד מועד קטן ☐ חזרה דף י"ד מגילה	☐ חזרה דף י"ד מועד קטן ☐ חזרה דף י"ד מגילה	☐ חזרה דף י"ד מועד קטן ☐ חזרה דף י"ד מגילה	שבת
☐ חזרה דפים ח' - י"ג מועד קטן ☐ שיעורי עיון על הדף ☐ בחינה על הדף			הוספות

THE LEARNING OF MASECHES MOED KATAN HAS BEEN DEDICATED BY THE TALANSKY FAMILY

מועק קטן יד. - יד:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני ויום שלישי - בענין איסור תספורות בחוה"מ והה"א להתיר

מראה מקומות: תד"ה ושאר (ע"ש), נמו"י (מו"ק ז: 1, ריטב"א (מו"ק יד. 2, נוב"י (קמא יג) 3, מנחת שלמה (מו"ק יד. 4, הערות הגרישי"א (מו"ק יד. 5).

תוכן הסוגיא: בתוס' יש כמה צדדים מהו מהות איסור תפסורת אם הוא משום מלאכה או דהוי כפרקמטיא או דהוי טירחא. ובענין הה"א להתיר עיין בהמנו"י שהה"א להתיר הוא מחמת "שמחה". אכן בהריטב"א הביא שהה"א להתיר הוא דהוי כצורך אוכל נפש. ועיין בהנוב"י שמגדיר שבאמת יש לאסור תספורות מחמת שני טעמים, א' כתוס' דהוי מלאכה, וב' מטעם קנס שלא יכנס ונפק"מ יש אם יש רק סיבה אחת. והמנחת שלמה הביא קושיית האחרונים שכמו שאנשי משמר מותרים לגלח לכבוד שבת מ"ש מחוה"מ שאינו מתירים. וע"ע בהגרישי"א שמסביר נפק"מ בין טעמי התוס'.

יום רביעי ויום חמישי - בענין אם נוהג אבילות בצניעה ברגל

מראה מקומות: נמו"י (מו"ק ז: 6, ריטב"א (מו"ק יד: 7, רמב"ם (אבילות י' ג') 8, כס"מ (אבילות י' ג') 9, חידושי ר' שמואל (כתובות עמוד לא) 10.

תוכן הסוגיא: שיטת הנמו"י הוא שנוהג אבילות בצניעה ברגל. אכן הריטב"א הביא מח' בזה. ומשמעות דברי הרמב"ם שלא כדעת הנמו"י אלא שאינו נוהג כלל ברגל. ועיין בהכס"מ שהסביר שתלוי בגיר' הרמב"ם ע"ש. וע' בחידושי ר"ש שחוקר בדעת הרמב"ם החילוק שבין שבת שנוהג אבילות בצניעה ובין רגל שאינו נוהג.

יום ששי - בענין אבילות של נשים במועד

מראה מקומות: עמודי אור (עו"ז ז') 11, מנחת חינוך (רסד' ג') 12, מנחת שלמה (מו"ק יד: 13, תשובות והנהגות (שבועות עמוד צ"ז) 14.

תוכן הסוגיא: העמודי אור והמנ"ח הקשו שכיון שהטעם לפטור אבילות ברגל מחמת "ושמחת" א"כ להשיטת שנשים אינן נכללות בזה תתחייבו באבילות ברגל. ועיין בהמנחת לשמה והתשו"ה מה שתירצו לקושיא זו.

1. נמו"י (מו"ק ז):

ממלאכה: **גמ'** בי"ט. אסורין הרי מגלה שמתה הוא ומשני כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מטולין ויגמ' טובה לה מאנשי משמר ומאנשי מעמד שאסורין לספר ולכנס כדי שלא יכנסו במשמרתם כשהן מטולין. ויגרסינן בעי ר' זירא אומן שאבדה לו אבדה

ערב הרגל מהו כיון דאומן הוא מוכחא מילתא או דילמא כיון דלא מוכחא מילתא כדהגן לא חיקו ופי' אומן ספר שהלכו רבים אליו להספד ערב הרגל ורואוהו שהיה מחור על אבדתו ולפיכך לא היה לו פנאי לגלח את עצמו קודם הרגל מהו שיגלה עצמו בחולו של מועד מוכחא מילתא שמפני האונס היה שהרי הבאים אליו שהיו רבים ידעו הדבר והלכך שרי כדהגן דמתני' שמפורסם לכל אונסיה וכיון דסליק בחיקו זולתו לחומרין ואסור: שיצא שלא ברשות. הראב"ד ז"ל פי' דלמא מארץ ישראל לחוזה לארץ קרי שלא ברשות וכיון דאסור ללכת ויאל לא נחיר לו לגלח ולכנס כשנא בחול המועד: לישור. שיאל לשוטט בראשות ולטייל בעלמא: לפוזנות. לנכס מוזנות: ד"ה מותר לגלח. כשנא בחול המועד דאנוס הוא: להרווחה. שהוא עשיר ויאל לסחורה להרבות על עשרו ורצן מדמו להו למוזנות ומותר לו לגלח כמי שנא ממדינת הים בחול המועד וכתב הראב"ד ז"ל וק"ל כרצון הלכך לעולם מותר לגלח אלא אם כן יאל לשוטט בלבוש וכתב הראב"ד ז"ל דלשוטט נמי דאסור דוקא שיאל מארץ ישראל לחוזה לארץ מארץ ישראל ויאל לשוטט כיון דברשות יאל מותר לגלח לדברי הכל:

3. וב"י (קמא יג):

לא אסרו אלא דבר שיש בו טורח מלאכה, ומתגלה אין בסיוע שלו טורח, והרי הנקודות הכסף ויו"ד סי' קל"ח גט"ו ס"ק כ"א] המיר לנאה לומר בשבת לגייה ליעול פריטים, וכתב שהדיא דדוקא לענין אסור הקפת הראש ריבנה החורה מסייע, מדכתיב לא תקיפו לשון רבים, אבל לענין שאר איסורים מסייע כזה אין בו ממש". זה הנראה לעג"ד אם יסימנו רשמי ב"ד מו"ש, ואם לאו בטלה דעתו.

גם נראה לעג"ד דאם מתירין רק ע"י פועל שאין לו מה יאכל לא שייך למגור שלא יכנס לרגל כשהוא מטול, דאטו יודע הוא קודם הרגל שיזדמן לו פועל שאין לו מה יאכל שיסתמך על זה להשהות גילוחו עד המועד. וגם לא שייך מראית העין, דא"כ איך התירו כל המלאכות ע"י פועל שאין לו מה יאכל. ואולי שאר המלאכות ליכא חשש רק בשעת מלאכה, ואז רואין מי העושה שהוא עני, מה שאין כן גילוח כשיראה אס"כ זה הולך חקטו מגולה, יסבירו שנתגלה ע"י פועל שיש לו מה יאכל. ואע"פ כן דעמי להקל, כי מה שכתב הב"י [סי' תקל"א] בשם הגהת מיימון [פ"ו מהל' יו"ט אות מ'] איסור משום דלאחר שגילה לא יהא ניכר שגילה ערב הרגל, ע"ש בב"י, אומר אני אדרבא מדברים הללו נראה לעג"ד לחזק דברי ר"ת, שהרי עכ"פ משמע מדבריו שקודם שגילה ניכר שגילה ערב הרגל, וא"כ בני עירו כבר ראוהו קודם שגילה וראו והכירו שגילה ערב הרגל, ואין כאן חשש רק לארחי וסרחי שיבואו ויראו אותו שהוא מגולה מחדש במועד והם יתעדו שלא גילה ערב הרגל, וכבר ביארתי במשנה אחרת [לעיל סי' י"ב] על פי מה שכתב המג"א בסי' רמ"ד ס"ק ו' דבשביעית הקילו ולא חששו מפני מראית העין רק לבני עירו ולא חששו בשביל אורחיהם, וכתבתי שם שבכ"פ מלאכת חול המועד אפילו למאן דאמר דאורייתא קיל הוא משביעית. ובפרט גילוח הזקן לחוד שאין כאן מלאכה גמורה כל כך, כמ"ש החו"ס י"ש אלו מגלחין [מועד קטן י"ד ע"א ד"ה ושאר], וא"כ פשיטא שאין לחוש לאורחיהם, וגם מזה שהתירו כל המלאכות ע"י פועל שאין לו מה יאכל מוכח דלא חיישינן לאורחיהם, דמנין ידעו האורחיהם שפועל זה אין לו לחם לאכול.

בשאלתי היום אם מותר לגלח ע"י משיחה בחול המועד, ולפי שהיו מנטערין ביתר אלו הרגילים לגלח וקנס. והנה אסרתי לחלוטין, כיון שכל הפוסקים נחלקו על ר"ם [הובא בטור אור"ח סי' תקל"א] שרצה לומר שמי שגילה בערב הרגל מותר לו לגלח ברגל. והנה נתתי לבי שגברא רבה אמר מלמא אין מוחיין ולא מוחיין, וקל וטומר דבר זה שרביט הגדול ר"ת אמרו חייבין אנו למשכחי אדרב. והנה כל הפוסקים דחו דבריו, דא"כ למה לא נזכר דבר זה במשנה אלו מגלחין [מועד קטן י"ג ע"ב], היה לו לחשוב גם מי שגילה בערב הרגל".

ראומר אני חי משום זה לא אירא, וגילוח יש בו איסור גם משום מלאכה אף צלי טעם שלא יכנס כשהוא מטול. אלא שדבר זה ראוי היה להמיר משום כבוד הרגל ואסוריהו משום שלא יכנס כשהוא מטול. ועיין בחו"ס מו"ק דף י"ד ע"א ד"ה ושאר כל אדם, ועיין אליהו רבה סי' תקל"א ס"ק א'. והנה כשאסוריהו משום שלא יכנס לרגל וכו', מילמא נשאר בו ג"כ איסור מלאכה, דהיה ראוי על פי דין להיות מותר, ואם גילה ערב הרגל שוב שיערו חכמים שאין בו נחוך כל כך להמיר איסור מלאכה במועד, שאין כל כך זורך המועד, ואף דלא שייך שלא יכנס כשהוא מטול, מ"מ אסור משום מלאכה וא"כ ממה נפשך אסור, אם לא גילה ערב הרגל ואז אין ראוי לאסור משום מלאכה, והיה ראוי להמיר משום לזרך המועד שיש בו זורך גדול, אלא שאז אסור משום שלא יכנס כשהוא מטול, ואם גילה ערב הרגל ואז ליכא גזירה שלא יכנס מ"מ אסור משום מלאכה, ולכך לא חשבינן להמיר במשנתנו.

אבל הפרש גדול יש בין אם האיסור מצד מלאכה שאז מותר ע"י פועל שאין לו מה יאכל, ואם האיסור מצד שלא יכנס כשהוא מטול לא מהני ע"י פועל עני, ובמשנה לא קחשיב רק מה שמותר לחלוטין ע"י כל פועל, מה שאין כן זה מותר רק ע"י עניים, ובה איתין שפיר דברי ר"ת. ואולי גם שאר פוסקים יודו להמיר ע"י פועל עני, ואף שגם המתגלה מסייע והוא אינו עני, מ"מ מסייע כזה אין בו ממש, ובמועד

2. ריטב"א (מו"ק יד):

דף י"ד ע"א ושאר כל אדם מ"מ אין מגלחין פי' דאע"ג דגלוח מלאכה גמורה היא מ"מ כיון שהוא תקון הגוף ויפוי בצורך אוכל נפש דאמי וכתבת עושה אשה תכשיטיה במועד ואין לך צורך המועד גדול מזה ומהדר דטעמא משום גורה דרבנן הוא וכגון הא דתנן אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבם פי' (מי שנכנסו) [משנכנסו] במשמרתן והמישי ואילך מותרין מפני כבוד השבת ולא חיישינן לגזירה דבעי' למימר ואמר רבה בר בר חנה מה טעם אסורים לספר ולכבם כשהן במשמרתן והלא כ"ש שהיה ראוי שיהא מצוה לגלח ולא יהיו מטולים כעבודתם ומהדר' כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהם מטולים ודוקא בגילוח וכיבוס בגדים גזרו מן הטעם הזה אבל כבוס הראש ורחיצה במרחץ לא נאסר מעולם במועד ודבר ברור הוא הילכך מותר לעשות כל מלאכות דמרחץ

4. מנחת שלמה (מו"ק יד).

הטעם דלא הותר לספר בחול המועד

בערב שבת וערב יו"ט האחרון

גמ', אנשי משמר אסורים לספר ולכבס
ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת.

הקשו האחרונים (עיין נרדכי יוסף סי' תקל"א סק"א,
ושו"ת חתם סופר או"ח סי' קנ"ד) מאי שנא אנשי
משמר שהם מותרים להסתפר בחמישי מפני כבוד
השבת, מנמועד שאסור להתגלח אף בחמישי
מפני כבוד שבת או בערב יו"ט האחרון מפני
כבוד יו"ט, ועיין בטל חיים שהביא מהתוס' רי"ד
ליישב דכיון שהדיוטות יודעים שאסור לגלח
במועד, אם נבא להתיר לגלח בחמישי יאמרו
שאין זה מפני כבוד השבת אלא שזו מלאכה
המותרת, משא"כ אנשי משמר שידעים שלא
נאסר מחמת עזירה אלא כדי שלא יבואו מנוולים
לעבודה, ואם יראו שהם מתפריים בחמישי בינו
שזה משום כבוד שבת.

אולם צפשוטו נראה דמה שהביאו מאנשי משמר
זה רק לדוגמא דחזינן שאסרו לספר
מהאי טעמא שלא יכנסו מנוולין, אבל אין דינם
שזה ויתכן שצמועד החמירו יותר לקונסו. וגם
הרי צשאר ימי חול המועד אין זה מחמת קנס
בלבד, רק האיסור הוא משום מלאכה בחול
המועד, ולכן לא רצו לחלק בתקנתם [היינו איסור
תספורת שהוא מדרבנן] ואמרו דכמו שצשאר
ימי המועד אסור להתגלח משום מלאכה כך גם
בערב שבת וערב יו"ט אחרון, משא"כ באנשי
משמר דהאיסור הוא מתחילה ועד סוף אף ורק
בגלל מטעם גזירה שלא יכנסו כמנוולים, לכן
משום כבוד שבת לא גזרו.

גם י"ל דכיון שצלא"ה החמירו ואסרו צשאר
ימי המועד אע"ג שאין זה כבוד הרגל
שישאר מנוול, לכן לא חילקו בתקנתם בין כבוד
השבת או יו"ט אחרון לשאר ימי הרגל⁹⁵.

5. הערות הגריש"א (מו"ק יד).

צורך גוף במועד דומה לאוכל נפש

ושאר כל אדם מ"ט אסורין. והגם דהוי מלאכה מ"מ הוה לן למישרי מצד
דהוא צורך המועד וכמו שבארו התוס' כאן. וכתבו הראשונים דאפילו עדיף משאר צרכי
המועד דכיון דהוי צורך הגוף דומה לצורך אוכל נפש דקיל טפלי.

ביסוד איסור הגילוח במועד

תורה ומנודה. וגילוח הראש נמי אסור במועד וכו', אפילו במקום אונס וכו'
ועוד יש לפרש שנראה שמותר לגלח ראשו במועד. והיינו דלשיטה הראשונה בתוס'
הנה גילוח כל הראש כיון שאינו ליופי לא נחשב צורך המועד ואיסורו מצד עיקר הדין
דשאר "מלאכות" שאינן לצורך המועד, ולכך יהא אסור גם לאותן שהיו אנוסין קודם
הרגל, ולפי שיטה זו הא דתנן הנזיר והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו. טעם ההיתר
בהן הוא מצד שיש בהן מ"ע, ולא דמי להנך דרישא [דטעם התירן מצד שכשהיו אנוסין
קודם המועד ל"ש הטעם שלא יכנסו מנוולין למועד].

אבל לשיטה השניה בתוס' דגם גילוח כל הראש איסורו רק מצד חששא שלא יכנס
מנוול למועד. ובהיה אנוס קודם המועד כמו הבא ממדינת הים מותר, א"כ טעם ההיתר
של נזיר ומצורע שוה לטעם ההיתר של הבא ממדינת הים.

[אכן למאי דמסיק הש"ס להלן (י"ז): דנזיר ומצורע אע"פ שהיה להם פנאי מותרין
שלא ישהו קרבנותיהן בזה ודאי חלוקין מהנך דרישא כמבואר שם בבבביתא].

6. נמו"י (מו"ק יז):

שנאמר⁹⁶ ושמחת בחגך אי אבילות דמעיקרא
< היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד (כ) ואי
< אבילות דהשתא היא לא אתי עשה דיחיד
ודחי עשה דרבים: "ומנודה נוהג נידוי ברגל
ולא שרינן ליה עד א דמפיים ליה לבעל דיניה
ובהכין סלקא שמעתא: "דרנין דיני ממונות
במועד ודיני מכות ואי לא צאית דינא
משמתינן ליה: "אבל אסור בתספורת
מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן "ראשיכם
אל תפרעו מכלל דכולי עלמא אסירי" (טו.) מנודה
אסור בתספורת דתניא מנודין ומצורעין
אסורין לספר ולכבס מנודה שמת בית דין

7. ריטב"א (מו"ק יד):

דף י"ד ע"ג אבל אינו נוהג אבלותו ברגל שנאמר ושמחת בחגך
יש שפירשו דדברים שבצנעה נוהג דלא
עדיף משבת ואכתי קרי' ביה ושמחת בחגך ויש שפירשו שאינו
נוהג אבלות כלל ולא דמי לשבת שהיא עולה במנין מה שאין כן
ברגל שאינו עולה באבילות דהשתא מיהת ולקמן נאריך ביותר
בס"ד. אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה

8. רמב"ם (אבילות י"ג)

ג דרגלים וכן ר"ה ויו"ט אין דבר וכו'.
 שם נחמנה ר"ג אומר ר"ה יום
 הכשרים כרגלים וחכ"ל לא כדברי זה ולא
 כדברי זה אלא עגרה כרגלים ר"ה ויו"ט
 כשנה ואמרוק עלם אמר רב נידל בר מנשיא
 אמר שמואל הלכה כר"ג ונרסיק חו אדכריס
 ר"ס לרב לויא כגל ודריש יום אחד לפני ר"ה ור"ה הרי כגן חרבה עשר ונרסיק רבינא
 חיילקע לטוריס דשרא א"ל רב חייבא מבורא דשרא לרבינא אפר מר יום אחד לפני
 ר"ה ור"ה הרי כגן י"ד א"ל אגא מסהברא כר"ג הוא דלמינא. סבל בני משמע
 דלכחא כר"ג כאשר השיג הראב"ד ז"ל וכן פסק רבינו עמנו בסידור המשנה וכו דקי"ל

9. כס"מ (אבילות י"ג)

ג דרגלים וכן ר"ה ויום הספורים אין דבר מדברי אבילות טוב נהם : כתב הרמב"ן שיש כע מן החכמים כדברי רבינו ופעמים מסוים דהא דקאמר בריש כתובות (דף ד')
 מסייע לרבי יוחנן דאמר אפי"ט שאין אבילות צמודה לכל דברים שצנינעם נובח היל ספומעה האמורה בפרק אלו פגלחין (דף כ"ד) אביי אשכחיה לרב יוסף דשריש
 שודלא אריסיב בשבט אמר ליה לא סבר לך מר אין אבילות בשבט אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן דברים שצנינעם טוב וסא מסרסיס דדוקא בשבט לפי שהיה עולה הכהנו כם
 צנינעם אכל ברגלים שפסיקין ואינם עולים לדברי סבל אינו טוב לא צנינעם ולא בפרהסיס אפי"ט. ודלכא מדכריו שכיו גורסיס כשהיה דרבי יוחנן דריש כתובות דשבט כמקום דשפד
 ורמב"ן חולק על סברא זו והאריך למשן עליה והעלה דדברים שצנינעם טובים צמודים וכן פסקו הסו"ס והר"ם בריש כתובות וכתבו שכן פסק בה"ג והיה נראה לומר דלא
 כדברי מיירי רבינו הלל היינו לומר שאם קברו קודם הרגל אפילו עשה אהה כהלכה טעם נזירט שבעה כדפטרש ואפ"ל וכו"ל משנה שם הקובר אה מסו פלגה ימים קודם לרגל
 בשלה טעם נזירט שבעה וצנמלא (דף כ') ח"ל קיים כתיים המסס פלגה ימים קודם לרגל אינו נריך לכתובה אחר הרגל דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אפילו יום אחד ואפילו
 ששם אהה ואסיקא בשבט דהלכה כחכמים הלל שמוך פלגה אכיר רבינו דברגל טהיגס דברים שצנינעם אדכרנא כחב לקמן דקובר מסו ברגל לא חלב עליו אבילות כלל י"ל שפ"ט
 אין דבר מדברי אבילות טהיגס כהם מילתא כפטי נעשה היל לומר דאפילו דברים שצנינעם אין טהיגס כהם וכמו שפירטס הרמב"ן. וסא דאסיקא דאפילו עשה קודם לרגל
 מנפל נזירט שבעה. ומ"ס שריה ויו"ט דינס כרגל. שם טלונתא דחנאי ואסיקא הלכתא כר"ג דאמר רשף הטעם ויו"ט כרגלים דאמרי עגרה כרגלים :
 וכ"ש

10. חידושי ר' שמואל (כתובות עמוד לא)

שמחה יש בו איסור לנהוג אבילות אפי' בדברים שצנינעא,
 דגם כשנוהג צנינעא יש כאן דין ציעול של שמחה, וצוה
 חלוק יו"ט משבת שלא נאמר בו אלא דין צרכה, (וכמש"כ
 החו"ט במרו"ק כ"ג ע"ב) ולא מיתסר מחמתו אלא צנינע
 אבילות צפרהסיא. ופק"מ צוה צו"ט אחרון של גלויות
 שאינו אלא מדרבנן, דשיעת הגאונים היא דעולה למנין
 שבעה אלא שאסור לנהוג בו אבילות, אם מיתסר גם
 בדברים שצנינעא, דאי נימא דמה צו"ט דאורייתא אינו
 נוהג בדברים שצנינעא הוא רק משום דאינו ממנין
 השבעה ואין מה שיחייב אותו לנהוג אבילות צנינעא, אבל
 ע"ס הניבוה של אבילות צנינעא אינו עומד בצחורה לדין
 השמחה שלו, א"כ צו"ט האחרון שעולה למנין שבעה דינו
 כשבת וחייב עליו חיוב אבילות בדברים שצנינעא מחמת
 היום שהוא מכלל ימי האבילות שלו, משא"כ אי נימא
 דמה שאינו נוהג צו"ט דאורייתא אפי' בדברים שצנינעא
 הוא מחמת איסורא, מפני שיש צוה ציעול של דין השמחה
 שלו, א"כ הו"ד צו"ט אחרון דכוותה, שהרי אפי' ש
 שעולה למנין אבילות מ"מ דין השמחה אסורו צנינע
 אבילות, ואין צוה חילוק בין אבילות צפרהסיא לאבילות
 שצנינעא.

ומצאתי דנחלקו צוה הראשונים, דהריב"ז צו"ק
 דף כ"ג כ"י להדיא דאף לדעת הגאונים
 צו"ט אינו נוהג אפי' בדברים שצנינעא, מ"מ צו"ט
 האחרון שעולה למנין האבילות חייב לנהוג בהם, אמנם
 מדברי הרמב"ם משמע דלא שאני יו"ט האחרון מיו"ט
 דאורייתא לענין זה, דצ"י ה"ה מהל' אבל כ"י דהקובר
 אה מסו בתוך הרגל לא חלב עליו אבילות כלל, וכך "כלג"
 פירושו דאפי' בדברים שצנינעא אינו נוהג כמש"כ הרד"ז
 שם, וצ"ט שם כ"י המקומות שטושן שני ימים טובים

דף ד' ע"א, אמר מר הוא ימן בין האנשים והיא ישנה
 בין הנשים, מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ריו"ח
 אפי"ט שאמרו אין אבילות צמודה לכל דברים של צנינעא
 נוהג, ע"כ. כן היא גירסת החו"ט ושאר ראשונים, אמנם
 דעת הגאונים והרמב"ם צ"י ה"ג מאכל דאינו נוהג
 צמודה אפילו בדברים שצנינעא, ויש להם גירסת אחרת
 צסוגיין מסייע ליה לריו"ח דאריו"ח אפי"ט שאין אבילות
 בשבת לכל דברים שצנינעא נוהג.

והקשה הרמב"ן במלחמות פ' ואלו מגלחין, דהא
 שבעת ימי המשחה דומין למועד ולא לשבת
 דהא אינם עולים למנין שבעה כמו מועד, ואילו שבת
 עולה למנין שבעה, ומדריך לנהוג בהם אבילות בדברים
 שצנינעא אפי"ט שאינם עולים למנין שבעה, ממילא
 דהו"ד צמודה לריך לנהוג אבילות בדברים שצנינעא
 אפי"ט שאינו עולה למנין שבעה.

והנראה לומר צוה, דהנה צעיקר דעת הרמב"ם
 והגאונים דצו"ט אינו נוהג אפילו בדברים
 שצנינעא אפי"ט ששבת נוהג בהם, ל"ע אם יסוד החילוק
 הוא, משום דס"ל דהמחייב של ניהוג דברים שצנינעא הוא
 רק מה שהיום הוא ממנין ימי האבילות שלו ועולה למנין
 שבעה, ולהכי בשבת שעולה למנין האבילות לריך לנהוג
 אבילות בדברים שצנינעא, וצו"ט שאינו מכלל ימי
 האבילות ואינו עולה למנין, אין מה שיחייב לנהוג בדברים
 שצנינעא, ונמצא דרק מחמת חסרון חיובא הוא שאינו
 נוהג בהם ולא משום איסורא, דע"ס הניבוה של אבילות
 צנינעא לא מיתסר מחמת דין השמחה של הו"ט. או
 דלמא חיוב חיוב אבילות בדברים שצנינעא לא צוה מחמת
 דין היום שהוא ממנין ימי האבילות אלא שהוא מחייב
 בהם מחמת עלם היותו אבל, אלא דיו"ט שנאמר בו דין

11. עמודי אור (עו' ז')

ופריך הש"ס הניחא למיד אין מלמדן אלא למיד מלמדן מלי איכא למימר, ומסדר הש"ס לאפוקי טעמא חריבא, ואם ניחא דנשים אינם מצוות אצילות מה"ת, אמאי לא מייתי הש"ס דקוה מצות אצילות מצוה שלישיה, דפטרה רחמנא נשים, ושלשה כתובים הבאים כאחד לדיה אין מלמדן, אלא ערב דאין חלוק כלל, וחיוון דומה לאנשים, [ומהא דתקנא במשנה שם בקדושין כל מינע שלא היו נשים חייבות, ולא הוציאה האצילות מכללן אין להכריח, דחייבין באמת, דהא מסיק הש"ס שם דהאי כלל לאו דווקא ולייתי כמה מיני דנפקי מיהאי כלל, ועשיה] ואין לומר דכתיב ויהי כהוונת דהא, דמינע יקשה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל דנשים אינם נעשה דטומאה לקרובים, ואמאי לא מייתי הש"ס דההא טומאת קרובי מצוה שלישיה דנשים פטורות ולהו ג' כתובים הנכתיב, זה אינו, דלפי דעת הרמב"ם הטומאה היא חלק מחלקי מצוה האצילות, ואינו מינע בפ"ע, ואי"ס אם ניחא דנשים חייבות להתאבל, אלא שאינן מצוות להתאבל, אי"ס חסר בהן רק פרט מפרטי המצוה, אבל ע"פ מהקיימה המצוה בהם, ואין זה דומה להבדל דמיייתי הש"ס דפטורין מהחובת מכל וכל, ולהכי לא הו"ו ג' כתובים הבאין כאחד, כיון שאין ענינם שום, ודוק, אבל אם נאמר דמצות אצילות אינה נהגת בהן כלל יקשה שפיר יהיו ג' כתובין וקמה הוכחה, דנשים ישנן במצוה זו.

שוב ראינו להרז גם החינוך פ' אהור שם בפשיטות דנשים ישנן בכלל מצוה אצילות, ונהנינו רק מדין הטומאה לקרובים, ועיינן תמוה לענין מצינו דמ"ק (י"ד) דחמירין אכל אינו טוהג אצילות ברגל דכתיב ושחת נתתן והתא עשה דרבינו ודמי עשה דיחיד. והנה דין זה דאין אצילות טוהג ברגל דין פסוק הוא לכ"ע. ומה הוא בכל דגם נשים אינן נהנות אצילות ברגל. ואם נאמר דאצילות טוהג בהן מה"ת. אי"ס תקשי לאיני דס"ל (קדושין ל"ד:) דמחמה אינה נהנה נשים, וליה כהו עשה דשחת. ודמי דפיקשי בהן מצוה אצילות דאורייתא הא ליכא בהו עשה הליחא לדחות עשה דאצילות [ופשיטא דהא דנעלה משוחה או אלמנה בשבוי אלו]. לא תשיב מצוה בהו, כי אין זה מכלל חובתם כמנואר. שדחה מהן אצילות ודוק] וברי נראה מה לנאורה הכרח ברור דאין אצילות נשים דבר תורה ח"ל לדעת הפ"ד דאצילות עשה מה"ת היא ונערג לע"ה.

(ח) **בר"ר** המה והתריכו שאסורים בהנאה, עומדי **לענין** גמ"ס ה"ח"ב ב"ה (ג"ה ד"ה שח"ה) ונ"ש"י **דשור** המה מותר בהנאה [ועי' בתום סנהדרין מ"ח. מ"ש דאמאי קיל עור מהתריכו] מן התורה, [ולכך הוצרך עולה לטעם טומאתו שלא יעשה אדם עורות אצו ואמו שתיין, דגל"ה לא מיתסיר בהנאה מה"ת] דילפינן איסור הנאה נהת מעגלה ערופה, ועגלה ערופה ילפינן משום דפטרה כתיב גם בקדשים, וקדשים גופייהו שורין שרי בהנאה לאחר הקרבה כו' ע"ש, וקשה לענין דהא בלשנא בתרא דש"ס שם אמרינן דעולה אחיפא דמתניתין קאי, דתמי וכו'ן שיעידן או שהיך בהן כ"י עבודת, שורין טהור חוץ מעשר האדם, ואמר עולה עלה דבר תורה עור האדם נמי טהור לאחר עיבוד, דלא עדיף מהני דעורותיהן כבשרן, ומינע מהני כהו עיבוד, ע"כ מנואר דעור האדם דית כהני כולהו עור הראש על עגל הקד ועור האלי כו' דתשיב כבשר ורק העיבוד מוסיף וכלל כשר, והא בסוגיא דנחמיה (כ"ח.) מנואר דנקדשים גופייהו עור האלי וכדומה גם בעולה קרנין הן בכלל הנשר, וכן עור בית הגשש ע"ש, ואין אלו בכלל הפשט, כיון דכבשר בינה ולגני מוצא סלקי, וכיון דעור האדם כבשר, חפי' נלמדט מקדשים לענין איסור הנאה, מינע פשיטא דנקיש איתו לעור שכתומו בקדשים, וכיון דהני קרבים לגבוה, ואין בהם היתר הנאה, מנין נכח ללמוד היתר הנאה לעור האדם, שהוא כולו כבשר, הא פשיטא דמדמי לי אית לן למילק מקדשים, ודינן היתר איסור בהנאה כעור העולה שהוא כבשר וכמו שנארג, והדבר כ"ך תלמוד לדעת הענין.

ובמה שיש לעיין גזה מלי שנה עור מעשר המה שנתקן עליו כספ"ק דערבין אם הוא אסור בהנאה, ביארט נב"י גמ"ס בחרוכה דגברים נב"י.

(ט) **בב"ש** הטור סי' שס"ד דעת הרא"ש דהפ"ק שנתקן על המה אינו נאסר, כשמחירין אותו לקנה, וקב"י הניח דר' ירוחם כתב ע"ש הר"ף והרא"ש להישך, נלענ"ד דיסוד מנדרי הרא"ש [וקו הר"ף] פ"ק דחולין (ס"ב) כ"ז

אלא מהו הטומא' מפחה המרחק אל תחת גג הבית ותבוא הטומאה אל הבית דרך פתחו ותלונתו שחש הט"ו מכה הצידים של בראל, כבר נתבאר למעלה נב"י.

נה **עוד** נהיה דכתיב רמ"ח סי' שער ס"ג מה הנמא' ולא ידעין אם עכו"מ' אם ישראל חליקין בתר רובא הנמא'ים שם אם יש שלא טבל לומר כל קבוע במחנה על מחנה, כתב הש"ך בנ"ק שידע שהיו כאן ט' עכו"מ' וחד ישראל ויבטרו אחד מהם במקומו דה"ל קבוע כו', וכתב העט"ו ולחומרך ר"ל כיון דהיה במחנה על מחנה אי"ס הוה ספיקא ועדין לקוברו, ומינע אין הכהן מוטמא ונספק ע"כ, ויש לעיין למאי דהעלו האחרונים ביריד סי' ק"י [ועי' גם] נהת אדם שהאריך בפרט זה] שאם נשחטה הדבר מכפי שהיו מיקרי פירש, וחליקין בתר רובא, דכל דפריש מרובא פריש, וח"כ כיון שמת האד' כרי לתיב ענינו, וה"ל למימר דכל דפריש מרובא פריש, [והא דדרשין קבוע מוארז לו וקם עליו פרט לזרק אבן לנו היינו ט' ישראל' וחד עכו"מ', והא כיון שחרטו הוה פריש, זה אינו ענין לכהן, ששם אנו דנין על שעה שרי חי מי כרי לתיב ההורט, ומה יועיל מה שעתה הוה חשוב כפירש, אבל כאן שאנו דנין על חיוב קבורתו לאחר מיתה, היינו על אחר שפירש, שפיר יש לנו לומר מרובא פריש ודוק].

עוד יש לעיין במה דפשיטא לי למרן הש"ך ז"ל דבספק כי האי אין הכהן מטפל בקבורתו ח"ל שהוא מה מצוה, והנה מ"ד ספק הו' מחוייב בקבורתו, לולא איסורא דטומאת כהן, והא דעת הספר יראים דלענין לאו דטומאת כהן ח"ל בנינו מותר להיטמאות לעכו"מ', כמו שהאריך בניאור דבריו ז"ל במשנה למך פ"ג מה אכל והתוך יסודו, דעת הראב"ד עוד דכזה"ל שאנו טמאי מתיים אין לאו לכהן להטמאות לח"ל [עי' דגול מרבה סי' שער] ויש לנו ספיקות דהנה לענין איסור טומאתו, ספק שח"ל ישראל הוא, ואח"ל עכו"מ' שח"ל הלכה כספר יראים שאין איסור לשח"ל לעכו"מ', ושח"ל הלכה כראב"ד שאין לאו כזה"ל, וח"ל שאם היינו דנין כל אלה למעשה להקל שיטתו כהן לבספק עכו"מ' ספק ישראל שיש לו קורבנים ואלו, היינו חוששים לדעת המחמירים, אבל כול שח"ל להקל לטורו מספק מות מצוה שהחמירה תורה בכבודו הדבר גר"ך תלמוד, ובפשיטות נלענ"ד שאם הספק הוא בענין שכתבנו שהיו כאן ט' ישראל' ועכו"מ' או ומה את מהם, שיש להכריע בכיון דנשהת חשוב פירש וחלי בתר רובא במש"ל, ויקבטו הכהן אין ח"ל לו קורבנים אחרים, ובשאר כדרי ספק י"ע למעשה.

(ו) **יש** לי ספק לענין הנה דעת הר"ף והרמב"ם דאצילות יום ראשון מדאורייתא, והרמב"ם כללה בה אכל ובס"מ סי' כ"ג, במצוה לה יעשה וכ שהאצילות הוא נהת-עשה ומכללה שיטתו הכהן לקרובי, ואולם פסק שהנשים אינם בכלל מינע דטומאת קרובים, ויש להסתפק אם הוסיף רק מכלל מצוה טומאה, אבל האצילות מ"ע היא גם לנשים, או ניחא כיון דחייטטו מ"ע להטמאות ממילא גם האצילות אינו נהת דבר תורה, והנה דעת הרמב"ם דלחוחו הנשואה א"ע"פ שאין הכהן מייטמא לה, ומינע מתאבל עליו דין תורה, וכו' נראה מהו דה"ה נשים א"ע"פ דאין מצוה על הטומאה לקרובין מינע האצילות עלמו חייבות בו כאנשים, דמינע לחוחו נשואה דמתאבל מכה קורבה א"ע"פ דאינו מוטמא, ה"ה נשים לקרובין, הטומאה רשות והאצילות דבר תורה.

רן אמת שהרמב"ן ז"ל בתוה"ה השיב עליו דלחוחו נשואה אין מתאבל עליו מה"ת, ועי' לר"מ שם שכל תכמי ישראל מתוה על הרמב"ם, ולפי דבריהם שכל שאינו מייטמא אין מתאבל מה"ת, ה"י נקום לומר דה"ה לנשים, אלא שאין זה מוכרח, שיסוד דעת הרמב"ן ז"ל והגמ"שים אחריו, הוא מצינו דמ"ק (ר"ז) דתיי כל האומר כ"פ כהני שכתב מייטמא לכהן אכל מתאבל עליהן כו' הוסיפו עליהן אחיו ולחוחו הכתולה מאלו, ולחוחו נשואה בין מצינו כן לחמו, ומדמינו הוסיפו משמע דרנב"ק הוסיפו ואינו מה"ת, אבל אין ראי' מהו לנשים לקרובין הגמורי שהאיש כה"ג מתאבל יש לומר שלא נחלוק בנייהם.

(ז) **ולכאורה** יש להכריח כן, דהא בקדושין (ל"ה.) שקיל וערי הש"ס לאשכחי ילפומה דמינע אלא המון נרמח נשים חייבות, ומיייתי משום דהוה ת"ת ופרי ור"י [מינע שלא היו ופטרינהו רחמנא לנשים] שני כתובין הבאין כאחד. וכל שני כתובין הנכתיב אין מלמדן,

12. מנחת חינוך (רסד' ג')

יהיה מחיזה טעם שיהיה, נכן עונה נעוין אצילות ג"כ, יעו"ש. ולפי זה מיושב שפיר דברי הרמ"ה, וכן הוא כוונת הש"ס מדאמר דכל אותן הימים הוא ישן צין אנשים, מוכח על כרחק דדברים שצנינעא נהג, והיינו משום דדברים שצנינעא לא מיחשב אצילות כל כך, דאם תאמר דברים שצנינעא אינו נהג על כרחק משום זה דהוי אצילות ואין אצילות צמועד, א"כ יקשה הך דנהג שבעת ימי המשחה ואחר כך שבעת ימי אצילות, למה ינהוג אחר כך אצילות הא כבר נהג דברים שצנינעא משום דס צמולים, א"כ הרי נהג עכ"פ מצות שבעה ברגל שלו ופטור מו מאצילות, ועל כרחק דדברים שצנינעא נהג משום דאין זה אצילות כל כך ולא מיקרי כהאי גוונא נהג מצות שבעה ברגל על כן צריך לנהוג אצילות אחר כך והוי שפיר סיעתא לר' יוחנן ואחי שפיר, ואמרתי אז לפני גדולים וקלסוהו^ט.

(ג) ובביאור אמרו במועד קטן וכו'.^ט
ראיה זו הוצאה גם צמוס'^ט
שס י"ד ע"ז ד"ה עשה וצראשונים. והרי"ף [צרכות י' ע"א מדפי הרי"ף] הקשה (דלכ"ע) לשיטתו וכן לשיטת הרי"מ [צסה"מ עשה ל"ז] והרב המחבר דאין אצילות מן המורה אלא ציום ראשון וצנינעא אינו רק מדברי סופרים, א"כ היאך אמרין אי אצילות דמעיקרא עשה דרביס דחי עשה דיחיד, הא אין עשה דאצילות אפילו צנינעא הראשון. ועיין מה שתיך דאפילו למאן דאמר דגס לילה דאורייתא דחי העשה דיוס טוב [לעשה דאצילות] ועיין רא"ש פרק ואלו מגלחין [סי' ג']. וצאגת אריה סי' ס"ח הקשה הא צנינעא ראשון ליכא עשה דשמחה, עי"ש שמציא כמה ראיות לזה. ולכאורה לשיטת הראב"ד צה"ל חגיגה [פ"א ה"א] דנשים אינן חייבות צשמחה, והן חייבות צאצילות מן המורה צמועד צר"מ והנ"ל וצהרב המחבר, א"כ ינהגו הן אצילות צרגל. ועיין צאגת אריה סי' ס"ז שפלפל אי נשים חייבות צשמחה מן המורה ולא הציא ראיה מכלאו.

(ב) שאבילות יום ראשון דאורייתא, והוא יום מיתה וקבורה. (ג) ובביאור אמרו במועד קטן [י"ד ע"ב] אבל אינו נהג אבילותו ברגל, אתי עשה דרביס' ודחי עשה דיחיד". הנה התבאר שחיוב האבילות דאורייתא ושהוא מצות עשה, אבל ביום ראשון בלבד, ונשארו הששה^ט דרבנן, (ד) ואפילו הכהן ינהג אבילותו ביום ראשון ויטמא לקרוביו, והבן זה, עד כאן.

משרשי המצוה, מה שכתבתי פעמים הרבה במצוות הקודמות, כי האדם נפעל כפי פעולותיו שיעשה, כי מהיותו בעל חומר לא יתפעל לדבר בכח עד שיוציא הענינים מן הכח אל הפועל. על כן בבוא אליו עונש מקרה מות באחד מקרוביו אשר הטבע מחייב האהבה להם, תחייבנו התורה לעשות מעשים בעצמו אשר יעוררוהו לקבוע מחשבתו על הצער שהגיע אליו, ואז ידע ויתבונן בנפשו כי עוונותיו גרמו לו להגיע אליו הצער ההוא, כי השם לא יענה מלכו ויגה בני איש' כי אם מצד חטאים, וזאת היא אמונתינו השלימה, אנחנו בעלי דת יהודית היקרה. ובתת האדם אל לבו ענין זה במעשה האבילות, ישית דעתו לעשות תשובה ויכשיר מעשיו כפי כוחו.

והנה מצאנו עם זה במצות האיכול תועלת רב לבני אדם. והמתחכמים הכופרים המהבילים כל דברי העולם ומעשי השם הנוראים, ישיתו און בלבם הרע, יתלו מות בני איש למקרה הזמן, ויחשבו במחשבותם הרעים כי מקרה האדם והבהמה מקרה אחד להם, כמות זה כן מות זה", ועל כן כתבו בספריהם שישרפו, האומלל מי שידאג כלל". ולעקור ולשרש מלכבינו אמונתם זאת הרעה, חייבתנו התורה במצוה זו, מלבד התועלת כמה שזכרנו.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה" שיום ראשון הוא דאורייתא והששה דרבנן, וצ"ע שיש צורך בחזקת ר' יוחנן ור' יעקב

13. מנחת שלמה (מו"ק יד):

הוא שמחתו נשבתה, ולכן חשיב מנוה של רביס [דגם על אחרים מוטל שלא לפגום שמחתו], ומהאי טעמא יש לומר גם דגשים פטורות באבילות של יו"ט שלא לפגום בשמחת הרגל של רביס.

שם. ז"ע טובא להראצ"ד (הוצא ברא"ש סי' ג') דס"ל דתספורת אסורה מן התורה כל שלשים, מ"ט הרגל מבטל, והלא לאחר הרגל איכא איסור תורה, וכן קשה להסביר (עיין ברא"ש ברכות פ"ב סי' ט"ו) שכל שבעה הוא מן התורה א"כ איך הרגל דוחה את הימים שלאחר המועד.

ואולי הוא מכת הסברא הג"ל [בישוב קושיית הקרן אורה], דכיון שבינתיים נתחייב בשמחה לכן נדחה האבילות ואף מן התורה דוחהו. אך ז"ע דבראש השנה וכ"ש ציוס הכפורים דליכא דין שמחה מ"ט מבטל, ועיין לקמן (כ"ד ע"ב חוס' ד"ה דרבי, בד"ה אלא) שיס סוברים שיס דין שמחה בר"ה.

תספורת לאבל בערב החג

שם, שנאמר ושמחת בחגך וכו'. אע"ג דכזה שאינו מסתפר אינו מבטל שמחת החג דהא חזינן שגזרו רבנן שאסור להתגלח במועד, מ"מ אם הוא וחזונו חלהחחרת וחתחח זנור של אבילות

פטור נשים באבילות במועד

עיין בשו"ת רעק"א (סי' א') דכתב דגשים אינן חייבות לאכול פת ביו"ט כיון דליכא חיוב עונג לנשים, ומה שבעלה משמחה בצגדי צבעונים היינו שעל הבעל לשמחה אבל היא עצמה פטורה משמחה כמבואר בקדושין (ל"ד ע"ב), ועכ"פ כיון שהיא פטורה מהשמחה אינה מחוייבת לקבל שמחה מבעלה, וז"ע דא"כ יתחייבו נשים באבילות ברגל, דהא אינן מחוייבות בשמחה שמצטלת את האבילות. ועיין בעמודי אור (סי' ע"ו סק"ו) שכתב דגשים חייבות באבילות רק מדרבנן כיון שאינן מחויבות להטמא לשבעה קרובים, והוא דוחק¹⁰¹.

ואפשר דכיון שיכולה להכניס עצמה במזמון שמחה בתורת אינו מזווה ועושה, כבר סגי בזה לבטל ממנה את האבילות. מיהו מדברי החוס' בקדושין (ל"ד ע"א ד"ה מעקה) מוכח דלענין עשה דוחה לא תעשה בעינן דוקא מזווה ועושה ולא סגי בעשה שאינו מזווה צו¹⁰².

ועוד יש לומר, דהנה החוס' בצרכות (מ"ו ע"ב ד"ה מנוה) דימו שמחת חתן שדוחה אבילות, למה שמנוה דרביס דוחה, והמהרש"א שס תמה דחתן אין זה מנוה של רביס, ועיי"ש בל"ח, אולם יש לומר דמי שרואה לפניו אבילות גם

14. תשובות והנהגות (שבועות עמוד צו')

שמחה, מ"מ מצות שמחה דשאר שמחות נוהג גם בלילה הראשון, דרך בשלמי שמחה אינו חייב דלא חייבה תורה לשחוט מערב יו"ט כדי לאכול בלילה, אבל מצות שמחה בעלמא חייב.

ולפי דרכנו אין זו ראייה כלל, דאפשר שבאמת בלילה הראשון אין אף מצות שמחה דעלמא כאכילת בשר ושתיית יין, ומ"מ פטרינן באכילות כיון שחייבים אז במצות שמחה דשמחת הלב, דנראה דבזה חייבין כל החג וגם בלילה הראשון, ולהכי פטורין אף בלילה הראשון מאכילות, וא"כ אין ראייה שאף בלילה הראשון חייבין במצות שמחה דעלמא, וע"כ שייך לא אף בזה"ז שאולי לא חייבין וכמ"ש.

בחידוש העמודי אור ולנשים מותר לבכות ביו"ט

ובספר עמודי אור (סימן ע"ו) מביא שאשחר נפטרה בליל יום טוב דשבועות, ונמצא שהוא אונן בליל יום טוב. ונסתפק אז אי מותר לו לבכות ביום טוב, הואיל והוא אונן עד הקבורה א"כ פטור הוא מכל המצוות, ואף ממצות שמחה בחג, וע"ש שלמעשה החיר רק לבנותיו לבכות, בצירוף דעת הפוסקים שנשים אינן חייבות במצות שמחה, ולפי דרכנו לא מהני לצרף לזה דעת אלו הפוסקים להתיר בככי, דכתבנו דבמצוה דשמחת הלב אף נשים חייבות לכו"ע, א"כ אף בנותיו חייבות בשמחה כאנשים ולא שריא להו להצטער וכמ"ש.

בידון העמודי אור אי לאכל מותר לבכות ביו"ט דהרי פטור מכל המצוות

ומידו בעיקר הספק דעמודי אור אם אונן מותר לבכות כיון דפטור מכל המצוות, אני תמה שלא הביא דברי המחבר,

בקידושין (לד): וכ"ה דעת הראב"ד להלכה (רפ"א דחגיגה), הפטור הוא רק מחובת המצוה לאכול שלמי שמחה ואכילת בשר ושתיית יין, אבל בחלק הזה של השמחה שהוא שמחת הלב גם נשים חייבות, ואף דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, נראה דהאי פטור הוא רק במצוות שיש בהן מעשה אבל במצוות התלויות בלב גם בזמן גרמא נשים חייבות.

מיישב בזה הא דליכא אכילות בנשים אף דאין חייבות בשמחה דמ"מ בשמחה בלב חייבות

ובזה תתישב קושיא עצומה, שבגמרא ריש פ"ג דמרו"ק איתא דאין דין אכילות כמועד דאתי עשה דרבים דושמחת ודחי עשה דיחיד דאכילות. ותמהני דא"כ נשים דליתנהו בהאי עשה דשמחה שיהו חייבות להתאבל כמועד. ואין לומר דפטורה מפני שבאכילותה ה"ה מפריעה לבעלה לקיים שמחתו, דבאלמנה ובפנויה אחתי תקשי. ולדברינו ניחא, דפטור האשה הוא רק מהמצוה דעשיית פעולות לשמח עצמו, אבל במצות השמחה שבלב חייבות לכו"ע, להכי אף באשה שייך האי עשה דרבים דדחי אכילות דיחיד. ע"כ גם נשים פטורות מלהתאבל כמועד, שחייבות בשמחה שבלב וכמ"ש.

מיישב בזה קו הגר"ח מדוע בלילה ראשון דליכא מצוות שמחה דוחה אכילות

ותתישב נמי קושיית הגר"ח מבריסק וצ"ל (מוכא בספר עמק ברכה)

שתמה לפי מאי דמבואר בפסחים (ע). שבלילה הראשון אין מצות שמחה, א"כ נימא שיש אז מצות אכילות הואיל ואין עשה דרבים דדחי, והכריח מכאן שבלילה הראשון אף שאין מצות שמחה בשלמי

עניני הלכה - דף יד. - יד:

דף השבוע

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

יום שני - בענין אם יש להתיר לגלח למי שמגלח בכל יום

מראה מקומות: נוב"י (קמא יג') #1, אג"מ (א' קסג') #2.

יום שלישי - בענין מי שנטרד בפרנסה ועבר זמן תפילה

מראה מקומות: תרוה"ד (ה') #3, שו"ע (או"ח קח' ח') #4, ביאור הלכה (או"ח קח') #5.

יום רביעי - בענין אבילות ביו"ט שני האחרון

מראה מקומות: רא"ש (מו"ק פי"ג סי' ג') #6, ערוה"ש (יו"ד שצ"ט כ"א) #7, שו"ע (או"ח תקמח' ג') #8, משנ"ב (או"ח תקמח' י"ד) #9.

יום חמישי ויום ששי - בענין ניהוגי אבילות בצניעה ברגל

מראה מקומות: שו"ע (או"ח תקמח' ד') #10, מג"א (או"ח תקמח' ה') #11, שערי תשובה (או"ח תקמח' ה') #12, משנ"ב (תקמח' ס"ק טו-טז) #13, מהדורת דרשו (או"ח תקמח' 12-21) #14.

ענין א' בענין אם יש להתיר לגלח למי שמגלח בכל יום

1. גוב"י (קמא יג')

לא אסרו אלא דבר שיש בו טורח מלאכה, ומתגלח אין בסיוע שלו טורח, והרי הנקודות הכסף ניו"ד סי' קל"ח בט"ז ס"ק כ"א] התיר לאשה לומר בשבת לגויה לטוול צפרנים, וכתב בהדיא דדוקא לענין איסור הקפת הראש ריבחה המורה מסייע, מדכתיב לא תקיפו לשון רבים, אבל לענין שאר איסורים מסייע כזה אין בו ממש". זה הנראה לענ"ד אם יסכימו רובתי ב"ד מו"ש, ואם לאו בטלה דעתי.

גם נראה לענ"ד דאם מתירין רק ע"י פועל שאין לו מה יאכל לא שייך למגור שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, דאטו יודע הוא קודם הרגל שיודמן לו פועל שאין לו מה יאכל שיסמוך על זה להשהות גילוחו עד המועד. וגם לא שייך מראית העין, דא"כ איך התירו כל מלאכות ע"י פועל שאין לו מה יאכל, ואולי שאר מלאכות ליכא חשש רק בשעת מלאכה, ואז רואין מי העושה שהוא עני, מה שאין כן גילוח כשיראו אה"כ זה הולך וחקנו מגולת, יסברו שנתגלה ע"י פועל שיש לו מה יאכל. ואע"פ כן דעתי להקל, כי מה שכתב הב"י [סי' תקל"א] בשם הגהת מיימון [פ"ו מהל' יו"ט אות מ'] איסור משום דלאחר שיגלה לא יהא ניכר שגילה ערב הרגל, ע"ש בב"י, אומר אני אדרבא מדברים הללו נראה לענ"ד לחזק דברי ר"ת, שהרי עכ"פ משמע מדבריו שקודם שגילה ניכר שגילה ערב הרגל, וא"כ בני עירו כבר ראוהו קודם שגילה וראו והכירו שגילה ערב הרגל, ואין כאן חשש רק לארתי ופרחי שיבואו ויראו אותו שהוא מגולח מחדש במועד והם יחשדו שלא גילה ערב הרגל, וכבר ביארתי בתשובה אחרת [לעיל סי' י"ב] על פי מה שכתב המג"א בסי' רמ"ד ס"ק ו' דבשביעית הקילו ולא חששו מפני מראית העין רק לבני עירו ולא חששו בשביל אורחים", וכתבתי שם שעכ"פ מלאכת חול המועד אפילו למאן דאמר דאורייתא קיל הוא משביעית. ובפרט גילוח הזקן לחוד שאין כאן מלאכה גמורה כל כך, כמ"ש התוס' ריש אלו מגלחין [מועד קטן י"ד ע"א ד"ה ושאר], וא"כ פשיטא שאין לחוש לאורחים. וגם מזה שהמירו כל המלאכות ע"י פועל שאין לו מה יאכל מוכח דלא חיישינן לאורחים, דמנין ידעו האורחים שפועל זה אין לו לחם לאכול.

נשאלתי היום אם מותר לגלח ע"י משיחה בחול המועד, ולפי שהיו מנטערין ביותר אלו הרגילים לגלח זקנם. והנה אסרתי לחלוטין, כיון שכל הפוסקים נחלקו על ר"ם [הובא בטור או"ח סי' תקל"א] שרצה לומר שמי שגילה בערב הרגל מותר לו לגלח ברגל. והנה נתתי לבי שגברא רבה אמר מלתא אין מזיחין ולא מזניחין, וקל וחומר דבר זה שרבינו הגדול ר"ם אמרו חייבין אנו למשכוני אדרב. והנה כל הפוסקים דחו דבריו, דא"כ למה לא נזכר דבר זה במשנה ואלו מגלחין [מועד קטן י"ג ע"ב], היה לו לחשוב גם מי שגילה בערב הרגל".

ראומר אני אי משום זה לא איריא, וגילוח יש בו איסור גם משום מלאכה אף בלי טעם שלא יכנס כשהוא מנוול, אלא שדבר זה ראוי היה להתיר משום כבוד הרגל ואסרוהו משום שלא יכנס כשהוא מנוול. ועיין בתוס' מו"ק דף י"ד ע"א ד"ה ושאר כל אדם, ועיין אליהו רבה סי' תקל"א ס"ק א'. והנה כשאסרוהו משום שלא יכנס לרגל וכו', ממילא נשאר בו ג"כ איסור מלאכה, דהיה ראוי על פי דין להיות מותר, ואם גילה ערב הרגל שוב שיערו חכמים שאין בו נחוך כל כך להתיר איסור מלאכה במועד, שאין כל כך צורך המועד, ואף דלא שייך שלא יכנס כשהוא מנוול, מ"מ אסור משום מלאכה וא"כ ממה נפשך אסור, אם לא גילה ערב הרגל ואז אין ראוי לאסור משום מלאכה, והיה ראוי להתיר משום לצורך המועד שיש בו צורך גדול, אלא שאז אסור משום שלא יכנס כשהוא מנוול, ואם גילה ערב הרגל ואז ליכא גזירה שלא יכנס מ"מ אסור משום מלאכה, ולכך לא חשבינן להתיר במשנתנו.

אבל הפרש גדול יש בין אם האיסור מצד מלאכה שאז מותר ע"י פועל שאין לו מה יאכל, ואם האיסור מצד שלא יכנס כשהוא מנוול לא מהני ע"י פועל עני, ובמשנה לא קחשיב רק מה שמותר לחלוטין ע"י כל פועל, מה שאין כן זה מותר רק ע"י עני, ובה אחיין שפיר דברי ר"ת. ואולי גם שאר פוסקים יודו להתיר ע"י פועל עני, ואף שגם המתגלח מסייע והוא אינו עני, מ"מ מסייע כזה אין בו ממש, ובמועד

נגד צרוף למלקות וא"כ יצטרך דוקא שיעור שלם לבד הזמור שחייבוהו משום נוטע, ואולי גם שיעור שלם לא יועיל כיון שמתחייב היה על כל אחד לבד המלקות בשביל נוטע הוא רבא מיניה לגבי חיוב דקוצר לריש לקיש שפוטרי גם בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר. והוכיחו התוס' בתירוץ דמ"מ אינה פוטרת מצרוף למלקות דכל שם מלקות חד רשעה הוא. מהא דריסק ט' נמלים והביא אחד חי והשלימן לכיית דחייב גם משום נבלה ומשמע בכל אופן אף אם אכל את החי תחלה ואין המלקות דעליו לבד פוטרין מלהצטרף להט' לשעור כזית לחיוב נבלה. והוי כזנת התוס' בלשון וכו' בסוגיא דאמר אביי וכוונתם למכות ולא לפסחים, ותיבות במס' פסחים ט' כל שעה הוא הוספת המרשים מראה מקומות ולא מלשון התוס', ואף שהוא דוחק בלשון מוכרחין לפרש זה בשיתת התוס' שמוקשין לכאורה מאד.

יידו.

משה פיינשטיין

2a. אג"מ (א' קס"ג)

סימן קסג

בענין תספורת הזקן בחוה"מ בזה"ז במדינתנו

א"ח סכות, תש"ח.

מע"כ ידידי הרב מוה"ר אברהם זעליג קראחן שליט"א.

הנה לאלו שנחוצ להם לגלח הזקן במספרים בחוה"מ יש להתיר בזה"ז במדינתנו שכל אלו הרגילים בתספורת הזקן מסתפרים בכל יום ולכן אין שייך טעם החולקין על ר"ת שהביא הטור בס"י תקל"א שמתיר במי שגלח קודם המועד לגלח במועד, מטעם דאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרין שהוא הטעם שאסור באבדה לו אבדה ערב הרגל כדאמר אביי במו"ק דף י"ד דהוא משום דלא מיגליא לכו"ע אונסיה כדפרש"י, וכן הכא מי יודע אם גילח קודם המועד כדכ' שם הטור, וא"כ במדינה שכל המסתפרין מסתפרין בכ"י ואף אם רק רוב מהמסתפרין שידוע שאף שנסתפר בערב יו"ט מסתפר עתה ואין שייך חשש זה יש להתיר לכו"ע אף להטור וכל החולקים.

ומה שהוכיח עוד הטור מהא דלא חשיב זה במתני' באלו מגלחין, הנה אם הקושיא היא מהא

דלא חשיב במתני' כדאיתא בהג"א ובהגמ"י שהביא הב"י לא קשה כ"כ כמפורש בתוס' דף י"ז ד"ה ותנא. שתנא ושייר כדמוכרח מהא דלא פשיט בעיית ר"ז באבדה לו אבדה מהא דלא תני לה עיי"ש. וכן מפורש בריטב"א שם שמניינא דמתני' לאו דוקא, ומה שמשמע דמה שחשיב בסיפא דאלו מכבסין הוא דוקא מדהקשה בדף י"ח ר' ירמיה על ר' אסי א"ר יוחנן במי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבסו בחולו של מועד ממתני' דלא חשיב לה, וכן הקשה רבא על ר' יצחק בר יעקב בר גיורי משמיה דר' יוחנן שאמר בכלי פשתן שמותר לכבסו בחש"מ ממתני' דלא חשיב לה, כבר עמד בזה הריטב"א ותיירך דרק בסיפא דאלו מכבסין הוא דוקא משום דקתני לישנא יתירא הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין דמפרש דקאי רק אסיפא עיי"ש.

ועוד שמעינן מתוס' דף י"ח תירוץ אחר אף אם נפרש דגם רישא דאלו מגלחין הוא דוקא. משום דמתני' נימא שאירי להתיר אף בלא גילח קודם הרגל שהם רק אלו דחשיב ובגילח קודם הרגל שכ"ע מותרין לא איירי, דהא מוכיחין בד"ה אע"ג מדלא משני הב"ע בשלא כיבסו לפני הרגל, פי' דהיה לו לתרץ קושית ר' ירמיה דמתני' איירי בלא כיבסו קודם הרגל שהתם אסורין כו"ע אף מי שאין לו אלא חלוק אחד ובכבסו לפני הרגל שמותר שם מי שאין לו אלא חלוק אחד לא איירי, דמוכרחין לומר שאף בפשע ולא כיבסו לפני הרגל שרי באין לו אלא חלוק אחד עיי"ש. חזינן דאף דבסיפא הא הוא דוקא מ"מ לא היה קשה אם נוקים דאיירי רק בגוונא חד דהוא בלא כיבסו לפני הרגל משום שבגוונא ההוא יהיה בדוקא, וכדמוכרח כן מתירוץ ר' יעקב לר' ירמיה בגמ' דמוקים דאיירי באית ליה תרי ומטנפי, וכן מתרץ אביי קושית רבא דאיירי מתני' בשאר מיני דלאו פשתן משום דבגוונא זה הוא דוקא. א"כ אף אם אלו מגלחין נמי הוא דוקא יש לאוקמי דאיירי רק בלא גילח קודם הרגל והכא עוד עדיף מתירוץ בכיבוס דהכא כו"ע מותרין ובכיבוס הא אסור למי שיש לו הרבה אף אם כבסו לפני הרגל, ונמצא שלא קשה כלום על ר"ת מהא דלא חשיב במתני' מתרי טעמי.

אך מהטור משמע דלא מקשה ממה שלא חשיב במתני' אלא מהא דלא אמר זה בגמ' כי היכי דאמר גבי כיבוס שמותר באין לו אלא חלוק אחד, ודין זה הא לא נזכר במתני' אלא בגמ', אלמא דקושיתו היא מהא שלא נקט בגמ', ואף שיש לתרץ גם קושיא זו אליבא דתוס' וריטב"א דרק זה הוצרך לומר משום דבבא דסיפא הוא דוקא השמיענו דמ"מ מותר באין לו אלא חלוק אחד אף שמחמת זה צריך לאוקמי

2b. אג"מ (א' קס"ג')

מתני' באיקמתא כדקשה וחירץ בגמ'. אבל מה שמוחר בגלוח בגילוח קודם הרגל לא תצרך למינקט בגמ' כיון שהמברא מכריח זה וליכא קשיא ע"ז מתני' דרישא תא לאו דוקא. וצריך לומר דהטור פליג על התוס' וסובר דבפשע ולא כיבס קודם הרגל אסור לכבס אף כשאין לו אלא חלוק אחד ורק בכיבס קודם הרגל מותר ששייך בו ממש גם אותו הטעם עצמו שיש במי שגילה קודם הרגל ולכן מסתבר לחטור שאם מותר גם בגילוח הי"ל לגמ' להביא מדין זה ראי' לדיון הכיבוס עוד מכ"ש. ולכן הוכיח דאסור לגלוח דלא כר"ת. וא"כ שייך ראייה זו אלא דלא כר"ת שמתיר אף כשרק הוא עצמו רוצה לגלוח עוד הפעם בחוה"מ אף כשגילה ערב הרגל אף שכל בני המדינה אין מגלחין כ"כ בסמוך. אבל אם החיחר הוא רק במקום שכל בני המדינה רגילין להסתפר בסמוך כמו בכל יום או אחת בשני ימים או בשלשה לא קשה כלל ממה שלא הוכיח להתיר גם בכיבוס דהא בכיבוס אינו כה"ג דהא כל בני המדינה יש להן הרבה חלוקים וגם בכלל לא היה שייך להוכיח מהיחר זה שאולי לא היה בומנס מקום שכל בני המדינה מסתפרין בכל יום ואף לא בשנים ושלשה ימים. ולהשמיענו עצם הדין דאם יארע מקום כזה יהיו מותרין הוא דבר שפשיטא כיון שהמברא מכריח זה.

אבידה סמתני' שלא נקיס לה דהוא משום דלא שכיחא שיאבד ולא יהיה לו פנאי לגלוח כדמפרץ כן הנחל אשכול. וא"כ ודאי לא קשה מה שלא נקיס באם כל בני המדינה מסתפרין בכל יום שאולי היה או מלתא דלא שכיחא. ואפשר שלא היה במציאות כלל. אך אפשר שבאברה אם מותר הוא כמו יוצא מבית האסורים שהוא מטעם שהיה אנוס. אבל מ"מ יש לתרץ דבר שלא היה מצוי או לא רצה למינקט. אך מה שיש לעיין הוא דאולי כיון שרק סתמת שכל בני המדינה מסתפרין בכל יום רוצים אנו להתיר. ואם באופן כזה לא היה בזמן התנאים וכ"כ הגדול שהתירו תא דחשיב במתני' מפילא לא היה זה בכלל ההיתר ונשאר באיסור המלאכה שיש בעצם על גלות. ועיין בנחל אשכול שכתב דכאן אין האיסור חדוש אלא ההיתר דמלאכה ולכן אסור אף שליכא הגזירה דשמא יכנס מנוול דעכ"פ הא לא התירו ואף אם ברור שאם היה ב"ד הגדול היו מתירין להם נתנה תורה רשות ולא לנו עיי"ש. וגם הנו"כ קמא סי' י"ג כתב דאף לר"ת שמתיר בגילוח ערב הרגל הוא רק מצד האיסור שלא יכנס לרגל מנוול אבל עכ"פ יודה שאסור משום מלאכה ויועיל זה רק להתיר ע"י פועל שאין לו מה יאכל עיי"ש.

אבל פשוט לע"ד דכיון שהוא לצורך המועד לקשוט וליפוי אין בזה שום איסור מדין מלאכה אלא משום הגזירה שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין. כדמוכרח לומר כן לתוס' דף י"ד דכתבו ג' שיטות בגלוח הראש. דמתחלה כתבו דגלוח הראש נמי אסור במועד מצד הגזירה שלא יכנסו מנוולים דגם בראש אין לך גיוול גדול מזה. ולפ"ז מותרין אלו השנויין במתני' להיתר גלוח במועד גם בגלוח הראש. ואח"כ כתבו ושמא לא קאי טעמא בגמ' אלא אשאר אכל גילוח של ראשו אסור משום מלאכה אפילו במקום אונס ורק שאר גילוח דהוא של יפוי הקשה דהוה לך למישרי לצורך המועד אע"פ שהיא מלאכה. ותירץ שהוא משום שלא יכנסו מנוולים. ואח"כ כתבו ועוד יש לפרש שנראה שמותר לגלוח ראשו במועד וכונתם דליכא שום איסור בגילוח הראש אף לכל אדם. דהא הקשו ע"ז מאי קמ"ל נזיר ומצורע ואם כונתם הוא רק להשנויין במשנה אין כאן קשיא דהא צריך למיתני שהם מותרין אף שכל אדם אסורין. ואין לפרש שהקשיא היא דפשיטא להתיר בניזיר ומצורע מכ"ש מאונסין דבא ממדה"י דהא בניזיר ומצורע מותרין אף בהיה להם פנאי כדפשיט בגמ' וכהפשיטותא איירו התוס' מתחלה ולכן ברור שהקשיא היא רק להעוד יש לפרש שאף כל אדם מותרין בגילוח הראש אי"כ מאי קמ"ל נזיר שהוא רק גילוח

ואף אם נימא דרישא נמי כיון שכתוב אלו הוא דוקא וכדאיתא באשכול וגם לא נימא שכיון שנוקים בחד גזונא לא יקשה משום שזה נוטפה נחשב כלאו דוקא דלא כדפירשתי לתוס'. והא דמתרץ מתני' אע"ג דאית ליה תרי ומיטנפי ואפי' דשאר מיני נפרש שאינו איקמתא. אלא דנקט רק אלו שמותרין בכל גזוני אע"ג דאית ליה תרי ומיטנפי ולא מה שמותר דוקא באם אין לו אלא חלוק אחד וכן נקט רק דברים שמותרין בכל המינים ולא מה שמותר דוקא מכין אחד דפשתן. וכן משמע קצת מלשון אע"ג דאית ליה תרי ומלשון אפילו דשאר מיני. דזה אינו שייך לתרץ במה שלא נקט גילוח ערב הרגל דגי"כ הוא מותר בכל גזוני. והוא דלא כתוס' דלפ"ז לא יקשה דיתרץ הבי"ע בלא כיבוס קודם הרגל דא"כ הא איירי גם באין לו אלא חלוק אחד אף שלא שיה בכל הגזוני והי"ל למינקט הגזונא שמותר. וכן צריך לפרש להסוכרין דרק בכבס לפני הרגל מותר בחלוק אחד כדי שלא יקשה עליהו קשיית התוס'. אבל גם לפ"ז לא יהיה הקשיא מהא דלא נקט במתני' אלא על ר"ת שמתיר גם באירע רק שיחיד גלוח ערב הרגל אבל הוא שמותר בזמננו במדינתנו סתמת שכולם מסתפרין בכל יום לא קשה כלום. דהא מוכרחין לומר לפ"ז מה שלא פשיט הא דאבדה

2c. אג"מ (א' קס"ג)

השיבות צורך המועד לומר שיהיה זה מפילא באיסור מלאכה, וכן משמע מכל הראשונים שלא חזינו רק הא דלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין ולא איסור מלאכה, ורק גילוח הראש לשיטה שניה דתוס' אסור משום מלאכה משום דלא נחשב צורך המועד מטעם שבארתי לדידות.

והנה יש שיטה רביעית בתוס' ד"ה ושאר, דגילוח חזקן אינו כלל מלאכה לענין חוה"מ משום שאין בו טורח כ"כ, והיה מותר אף בלא צורך כלל ורק גילוח הראש שיש בו טרחה נחשב מלאכה אבל משום צורך המועד מ"מ היה מותר א"י לא הגזירה דיכנסו כשהן מנוולין ע"י"ש. ומשמע דשאר גילוח מותר סמ"ש ולא גזרו כלל, ואילו מדמין זה לפעברת סכין על פניה של פטה דמותרת בכל אופן כדאיתא בדף ט', ורק אנגילוח הראש גזרו, וא"כ צריך לומר הטעם דאף שהגזירה הא שייך בכל גילוח מ"מ אין שייך לאסור כיון שליכא בהו גדר מלאכה לענין חוה"מ ורק גילוח הראש שייך לאסור מצד הגזירה משום דאיכא ביה גדר מלאכה אף לענין חוה"מ משום טירחא, ונמצא שלשיטה זו יש בגילוח הראש איסור מלאכה, אבל אף לשיטה זו כיון שהתירו להשניין במתני' חזינו דלא אמרו בזה לא פלוג ורק באופן שישנה הגזירה אסור משום מלאכה לכן אף בגילוח ערב הרגל שליכא הגזירה לר"ת אין לאסור משום מלאכה כעצם הדין, וכן להתולקים על ר"ת מ"מ אם יהיה מדינה שכל בני המדינה מתגלחין בכל יום או ביומים ושלשה ימים אין לאסור משום מלאכה למה שבארתי דבזה לכרע ליכא הגזירה.

ועיין באור גדול על משניות דפי' קשית הגמ' ושאר כל אדם מ"ט אסורין אף שהיה יכול לגלח קודם משום דיפיו דפיא לאוכל נפש לענין חוה"מ כמו שכתב הרמב"ן והריטב"א, ובאוכל נפש הא מותר אפילו כיוון מלאכתו במועד ע"י"ש, וא"כ אין שייך בזה איסור מלאכה כמו שאין שייך באוכל נפש, דלא כהנ"ב והנחל אשכול, ולכן אף להתולקים על ר"ת ביחוד ששינה מדרך כל אדם שאף שגילוח בערב הרגל רוצה להתגלח בחוה"מ וסברי שאסור הוא רק מטעם שלא מינכרא אחר שגילוח כדכתב הסור אבל באם כל אדם עושין כן לכרע יהיה מותר וליכא איסור מלאכה, וא"צ לביד הגדול להתיר משום שמעולם לא היה זה בכלל איסור.

ומסי"כ התוס' בדף י"ג משום דקתני באידך פירקין דברים שעושין לצורך המועד כמו מוכרי פירות דנעשים כדן קתני נמי ואלו נעשים שלא כדן לצורך המועד, הוא מחמת דמשונק מכל אדם שרק הם מותרין ולכן נחשב שעושין שלא כדן משום דאינו כדן כל אדם.

הראש, ומצד צריך לומר שנקטו אנב אורחא משום שנקטם ביחד במתני' אבל הקושיא היא רק מגזירה, ועיין בתוס' דעק"א שמפרש שגם לעוד יש לפרש הא רק לאלו השניין, ופירוש הקושיא דהוא רק ששיטת מ"כ"ש דבאים מפרה"י ולכן נשאר בצ"ע על קשיתם הא קמ"ל דאף שהיה להם פנאי ע"י"ש, אבל מ"כ"ש שסברי בהעוד יש לפרש דמותר גילוח הראש לכל אדם ולכן הקשו שפיר, ומצאתי ברש"ש שמפרש כדברי, וגם בלא זה מוכרח כן דאם רק לאלו השניין במתני' הא כבר כתבו שיטה כזו.

ונמצא שיש ג' שיטות והיו המחלוקת אם יש בגילוח הראש ענין יסוי משום דיש הרבה שאדרבה אין מגלחין הראש בשביל יסוי, כדאיתא בגדרים דף ט' בעובדא דשמעון הצדיק שאמר להגזיר מה ראית להשחית שערך הנאה, ועיין ברמב"ם ספ"א מביאת המקדש, ולכן אף להרובה לגלח ראשו אין חשוב צורך המועד ואסור מפילא משום מלאכה, וזה מברת שיטה השניה שבגילוח הראש אסורים אף אלו השניין במתני'. וא"כ כתבו שיש לפרש שמוותר כל אדם לגלח את ראשו משום דלאו שמסתפרין נחשב יסוי והיו צורך המועד שליכא איסור מלאכה, וכיון שבראש יש אדרבה שמתייסין בגידול שער סברי דלכן לא נחשב גידול שער הראש גיוול אף לאו שמסתפרין ומפילא ליכא גם הגזירה שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין ומותר לכל אדם כיון דעכ"פ הגילוח הוא יסוי לו עתה אף שאינו גיוול גם כשלא יגלח, ושיטה ראשונה סוברת דנחשב לאלו שגאה להם יותר בגילוח גיוול כשלא יתגלחו ולכן אסור לכל אדם ומותר להשניין במשנת. זה פירוש ג' השיטות שבתוס'.

ומפורש דמה שהוא לצורך יסוי ליכא איסור מלאכה אף שהוא מלאכה בעצם דלכן מותר גילוח הראש לכל אדם לעוד יש לפרש, ולכן מותר מדינא שאר גילוח אף שהוא מלאכה משום דמה שהוא לצורך המועד להתייסות לא היו צריכים להתיר שאינו בכלל איסור מלאכה שנאמר בחוה"מ, ולכן פשוט שאף אחר שאסרו חכמים לא נעשה איסור מלאכה אלא הוא רק האיסור שלא יכנסו מנוולין, ולא מסתבר כלל לומר דכיון שיש לחוש שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין נמצא שצורך המועד הוא אדרבה שלא להתגלח אף שישאר מנוול, דהא בשביל ימים הבאים דרגל הוא ודאי צורך המועד להתגלח והיתר המלאכה בצורך המועד פשוט שהוא רק בשביל צורך המועד זה ועל ימים הבאים לא בשביל מועדים אחרים ולא בשביל ימים שכבר עברו ולכן מה שהוא צורך מועדים אחרים וימים שעברו אינם כלום לשנות

ענין ב' בענין מי שנטרד בפרנסה ועבר זמן תפילה

3. תרוה"ד (ה')

חשיב לדבר מצוה. מכל הני משמע דלא מויד סיקר בניד^ד, אע"ג דיש לחלק דלענין תפלה שהיא עבודת קונו אין לו לחוש להפסד ממונו, דאפילו גבי ת"ח אמרינן זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, ואמרינן נמי בפרקי אבות: הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה. אה"נ דלאו שפיר עבד, מ"מ לאו מויד איקר, והוי כמו טעה או שגג להתפלל, דאית ליה נמי תשלומין. ובפרק תפלת השחר (ברכות ל, א) נמי אמרינן אבהו דשמואל ולוי הוה קא אזלי באורחא הוה מקדמין ומצלי, ופירש"י⁸ שהיו מתפללין קודם עמוד השחר. ולכאורה משמע דברוך הרשות הוה קא אזלי לצורכיהם והוה מתפללין אפי' לכתחלה תפילה שלא בזמנה. ולפי התוספות התם⁹ נמי דמפרשי שהיו מתפללין אחר עלות השחר קודם הנץ החמה, מ"מ עיקר זמן תפלה אינה אלא לאחר הנץ החמה, ואפ"ה היו מבטלין עיקר הזמן בשביל עסקיהן אפי' לכתחלה. א"כ י"ל דבדיעבד לא איקר פושע ומויד אם מעביר כל הזמן בשביל הפסד ממונו. ואשירי¹⁰ כתב התם רבינו חננאל פסק כאבהו דשמואל ולוי, ואע"ג דהלכות גדולות פסקו דלא כוותיה, אפשר היינו מטעם אחר, משום מסמך גאולה לתפלה, ותו דאשירי¹¹ כתב דמסתברא כר"ח.

שאלה: עירוניים או פקידים שלחו אחריו או שהלך מעצמו אליהם טחמת חוב שיש לו על ארמאים והאריכו עמו בדברי ויכוח ופשוטות ולא היה יכול ליפטר מהם אלא א"כ בא לידי הפסד באותו חוב ונזקק לשתות עמיהן עד שעבר זמן תפלת הבטחה, יכול כה"ג להתפלל ערבית שתיים או לאו.

תשובה: יראה דשפיר דמי להתפלל ערבית שתיים אע"ג דכתבו רבכתיא¹ הויד ולא התפלל תפלה אחת בזמנה שוב אין לו תשלומין דמעוות לא יוכל לתקן הוא. נראה דכה"ג לאו מויד מקרי ודמי לאונס². והכי משמע ר"פ אלו מגלחין (מו"ק יד, א) אבד אבידה מהו מי אמרינן כיון דצריך לבקש אחריה אונס הוא וכו'. אלמא כל היכא שמבטל המצוה לצורך ממונו שלא יבא לידי הפסד מקרי אונס. ואמרינן נמי בפ"ק דברכות (ח, ב) הזהרו בת"ח ששכח תלמודו מחמת אונס, פירש"י³ שהוא חולי או נטרד בטורח דוחק מזונות⁴. ומדרכי בפ"ק דשבת⁵ כתב בשם ר"ת אהיהו דאין מפליגין בספינה דמחלק הספר בין הולך לדבר מצוה ובין הולך לדבר הרשות דלא מיקרי דבר הרשות, אלא הולך לטייל אבל הולך לסחורה כדי להרויח מזונות

במהרי"ל (החדשות שם). ועיי' שו"ע (אריח סי' רס"ג סי' ט) ועיי' היטב ברמ"א (יורד סי' קצ"ו סי' א) ובגרי"א שם ושאר נ"כ. ועיי' במהרי"ל הלכות שבת (עמ' סב, א) שכתב: "יתפלל ח"י רחול דאם הציבור קבלו שבת הוא לא קיבל" ע"ש. ולית לן למיפש פלוגתא ובפרט אחר שנמצא בתש"ו חרשות להריא בלא אמר ברכו (וגם כשם מהרי"ש כתב דיתפלל בחיצונה) ועיי' הער"ב⁸. ועיי' מחצה"ש (אריח סי' רס"א סקט"ו) ועיי' היטב בהגהות הלכות שבת (סי' ס"ט) והביא ההיא דהמרדכי ע"ש מה שהביא מהסמ"ג ומאביו מהרי"ל לנדה, ועיי' בדברי רבינו בלקט ישור (ח"א עמ' 50). 5. כההיא דברכות (כב, ב) ופסקה רבינו לקמן (סי' י"א) ועיי' שו"ע (סי' ק"ט סי' א). 6. כיה באגודה שם דאל יצנה ברכו – עיי' מהרי"ל החדשות שם. 7. סי' ל"א – ופסקה שו"ע (סי' ק"ט סי' א). 8. משמע דמתפלל בתוך ביהכניס. ומהרי"ש כתב דיצא לחיצונה ולא יבטל בפנים (וכפי שהובא במהרי"ל שם). ובסי' מהרי"ל שם כתב בתום דאם הם לא קיבלו הוא עדיין לא קיבל, ומלשון רבינו כיון שהתחיל בהיתר משמע דלא כמהרי"ל דלדידי איזו הטעם וגם איצ' לטעם. 9. שם דיה סוף סוף.

סי' ה': 1. רמב"ם פ"ג מתפילה ה"ח טור ושו"ע (סי' ק"ח סי' א). 2. פסקה גם בשו"ע (סי' ק"ח סי' ח) ועיי' בני"כ. והנה לכאורה הוה ולא כשי' האגודה גיטין (סי' קל"ב) דס"ל דאונס ביום אחרון ל"ח אונס (עיי' רמ"א יורד סי' רל"ב סי' י"ב וקצוה"ח ונה"מ סי' ג"ה סק"א). ולכאורה היה נראה דלא פליגי דהכא ל"ח יום אחרון, אך מסתימת לשון השו"ע שכתב "מי שלא התפלל וכו' מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן וכו', משמע דכ"ז הוא מיסוד דינו של רבינו, ולפי"ז שפיר פליגי ע"ד האגודה. ועיי' היטב בגרי"א. והנה בדרושה (יורד סי' שמי"א) כתב דהמתעסק בצורכי צבור מקרי אונס ופטור מלהשלים. וכמשי"כ הטור (סי' צ"ג) ובט"ז (אריח סי' ק"ח סק"א) תמה ע"ד והביא ראה מד רבינו דחייב להשלים אע"פ שכמותה שעה היה פטור מחמת טירדא, ואין לחלק בין צורכי מצוה לחולין שהרי רבינו דימס' ול"ז. ועיי' בט"ז (יורד שם סק"ה) ששנה דבריו, ובנקודה"כ שם השיב דלקים דשאני טרדא דמצוה דכשעת חיוב תפילה היה פטור לגמרי דהעוסק במצוה וכו'. ועיי' איצ' להשלים, ומשא"כ שאר אונס שחייב מן הרין אלא שאנוס הוא [ורצ"ל דחייב איכא אלא שאינו נעש]. ועיי' חייב להשלים, ע"ש. 3. דיה מחמת אונס. 4. לראיה זו מרש"י נהכווין בגרי"א שם. 5. סי' ת"ח (ועיי' שיע"ת סי' רמ"ח סקט"ז). 6. עיי' רמ"א (אריח סי' רמ"ח סי' ב) ובגרי"א (סי' ק"ה לסי"ח) ג"כ כיוון לראיה זו. 7. רצ"ל דלכתחילה אסור לעשות כן, ופסקה רמ"א (סי' ק"ח סי' ח) משמו. ועיי' בט"ז (סק"ז) ועיי' היטב בבהגרי"א שכתב ע"ד רמ"א. כמ"ש באבות הוי מחשב וכו' ואפי' כתיב אמרו זמן תפילה וכו' והוא מד' רבינו. 8. דיה ולעביר. 9. שם דיה אבהו. 10. שם פ"ד סי' כ'. 11. שם. ועיי' היטב במעדני יור"ט (אות כ').

4. שו"ע (או"ח קח' ח')

ישתדש בה שום דבר הרשות בידו, (יט) ונכון לעשות כן: ו יעבר כל היום ולא התפלל מוסף, אין לה (כו) תשלומין: ז (כא) ה' הויד ולא (י) ון התפלל תפלה אחת, אין לה תשלומין אפלו בתפלה הסמוכה לה. וזאם רצה יתפלל אותה נדבקה, (כב) ואינו צריך חדוש אם מתפלל אותה בתפלה הסמוכה לה: ח' מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל מפני שסבור שעדין ישאר לו זמן אחר שיגמר (כג) אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה, * וכן מי שהיה טרוד בצורך קמונו (כד) שלא יבא לדי הפסד ועל ידי כך הפסיד מלהתפלל, וכן מי שהוא שמור ולא התפלל, כלם חשובים אנוסים ויש להם תשלומין. הגה: * מיהו לכתחלה לא יעבר זמן תפלה משום הפסד קמונ (תרומת הדשן סימן ה'): ט' יטעה ולא התפלל מנחה בערב שבת, מתפלל ערבית שמים (כה) של (יב) שבת, הראשונה לערבית והשניה לתשלומין. הגה: והוא הדין אם לא התפלל מנחה בערב ראש חודש, מתפלל של ראש חודש (יג) וכן (כו) שמים. * ואם לא

ז' תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ב תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ג תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ד תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ה תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ו תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ז תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ח תשלומין עפ' סו' י"ד
י"ט תשלומין עפ' סו' י"ד
כ' תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"א תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ב תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ג תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ד תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ה תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ו תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ז תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ח תשלומין עפ' סו' י"ד
כ"ט תשלומין עפ' סו' י"ד
ל' תשלומין עפ' סו' י"ד

שגרי תשובה

באר היטב

תפלה תפלה כל התפלות שהפסיד, בית יוסף (ד"ה ס"ב ב"ה) תלמידו רבנו יונה (ד"ה י"ח) ואם יצא מתפילה בראש חודש, סוכר בכלם יצלה וקבא, והוא הדין אם יצא בשבת סוכר בכלם של שבת. קננת הגדולה (הב"ח) קנן אברהם (ס"ה) פרי חודש (י"ח): ו (ט) תש"י, והאריך יקרא התקנות ויכיר עבר זמן מוסף: ז' (י) התפלה, משעה אחר שפא לבית הכנסת סמוך לערבית ויירד לפני התבה והתפלל ערבית וצדין לא התפלל מנחה, נראה לי שלא מקרי מויד ויש לו תשלומין, ומשמע לי בראש חודש יזכיר יצלה וקבא בשניה, ודבר קבל עליו ראש חודש, מנן אברהם (ס"ה) קנב הפרי חודש נראה לי שמה שכתב המחבר לציל בסימן ע"ז (ס"ח) שמי שקרא במקום שקרא להסתפק בצואה ומצאה אחר כך, צריך לחזר ולקרות, היינו דוקא כשלא עבר צדין זמן תפלה, או בתפלה התשלומין וקנון שקשהשלים תפלתו היה לו שהות להתפלל עוד אלא שאחר כך נקרא או נאנס, אבל אי כשהתפלל במקום הראוי להסתפק מצואה ליכא שהות וז' אחר כך להתפלל תפלה אחרת, הרי היה מענה לא יוכל לתקן וליה ליה תשלומין, ודי היכי וחסבונן ליה פושע להצריכו לחזר ולהתפלל לפי שלא ביקר, הכי נמי מקרי פושע לענין דליה ליה תשלומין, אבל בדין שכור לא שיק למיטר הכי דהתם ונראה לא חזי עד שישגי ית עליו, עין שם: ט' (י"א) שבת, הפגן אברהם (ס"ה) נסתפק אם לא הזכיר שבת בשעה אם מחזירין אותו, עין שם, וקננת הגדולה (ע"י כ"ה הגה"ש וכו' ס"ב) הביא משם ה"רם ד' בדין ולא יצא וצריך לחזר ולהתפלל, וכן פסק השו"ע (ס"ה) עין שם, אבל העלת תמיד (ס"ה) פסק ויצא דרעבר, וכן פסק הקננת הגדולה שם ופרי חודש: (י"ג) שמים, קנב הפגן אברהם (ס"ח) מי שלא התפלל ערבית בראש חודש והתפלל שחרית שמים ולא אפי' יצלה וקבא בשניה, מחזירין אותו, עין שם, (עין במהרש"א (ב"ב) ל' ח"ס ב"ה לשי' דרד"ק, וקננת הגדולה בסימן תכ"ב (הגה"ש) קנב דאין חיב להתירו, עין שם, וכן פסק הפרי חודש:

באר היטב

משנה ברורה

נדבקה בשבת ויום טוב: (יט) ונכון וכו', עין בקרי מגדים (א"א ס"ו) שהקדים טוב שיתנה ויאמר אם אני חיב להתפלל הרי זה לחובתי ואם לאו הרי זו לנדבקה וקנה יצא ידי כל הדעות, שיש כמה דעות ששוקרים ויש תשלומין לתפלה אפלו לקמה תפלות שעברו: ז' (כ) תשלומין, והאריך יקרא התקנות ויכיר (עברו) [עברו] זמן מוסף: ז' (כא) הויד, ומי (ל) שפא לבית הכנסת סמוך לערבית והתפלל ערבית מקבוע יום וצדין לא התפלל מנחה, אפי' שלכתחלה שלא כהגן עשה שהיה לו להתפלל תפלה שמונה עשרה לשם מנחה בעוד שהקהל מתפללין ערבית, מכל מקום אין לדמותו להויד ולא התפלל כיון שעדין לא עבר זמן המנחה, ואפי' אם תמצא לומר שאי אפשר לו להתפלל תפלה המנחה באותה שעה, כיון שכבר צפאו לילה בתפלה ערבית, מכל מקום לא יהא אלא ערבית שמים והשניה לתשלומין מנחה, ואם הוא ראש חודש יזכיר יצלה ויבוא גם בשניה, כיון שכבר קבל עליו ראש חודש כמה שהזכיר בו יצלה ויבוא, והוא הדין (ל) אם ארע כן בקשבת ויתפלל השניה גם כן של שבת, וכתבו (מ) האחרונים דאם לא הזכיר בראשונה יצלה ויבוא, גם בשניה לא יזכיר (מ) כיון שהוא צדין יום, מי שהתפלל במקום שהיה ראוי להסתפק בצואה ומצא אחר כך צואה, דמוכת לציל בסימן ע"ז (ס"ח) שצריך לחזר ולהתפלל לפי שפשע שהיה לו לבדק, (מ) הוא הדין דפושע ומזיד מקרי לענין זה, דאם בעת שקמצא כבר עבר זמן תפלה וז' אין לו תשלומין אחר כך: (כב) ואינו צריך חדוש, והבי"ח (ס"ג) והג"ר"א פסקו דצריך חדוש: ח' (כג) אותו עסק, ואפלו אם העסק (מ) הוא מהדברים הנזקרים בסימן רל"ב (ס"ב) לאסור משהגיע זמן תפלה והוא התחיל בעסק זה באסור, כיון שלא בטל התפלה בשאט נפש אלא היה סבור להתפלל אחר שיגמר העסק ושכח אחר כך: (כד) ש"א וכו', וכן (מ) אם היה טרוד ולמכר סחורתו ועל ידי כך עבר זמן התפלה: ט' (כה) ש"א שבת, אפי' על גב שפאה לתשלומין של חל, מכל מקום כיון שעכשיו הוא שבת מתפלל אותה גם כן של שבת, ואם טעה והתפלל השניה של חל, (מ) פטור מלהתפלל, (מ) ואם הקדים כזה השל חל לשל שבת לא יצא לכלי עלמא, שהרי נכר שהקדים התשלומין, אפי' אם צדין היום גדול אלא שקבל שבת כמזמור שיר' וגו' או בכרכו ולא התפלל צדין מנחה, דמבאר לקמן בסימן רס"ג סעיף ט"ו דיתפלל ערבית שמים, לכתחלה צריך להתפלל ערבית שמים של שבת, (מ) והראשונה לשם הדין צדין

5. ביאור הלכה (או"ח קח')

- ח' * וכן מי שהיה וכו' י"ד הפסד, (אם אין ברור הדיקא, עולת תמיד (ס"ה) קנב דהרי פושע נאליה דבה (ס"ה) קנב דהוא שוגג, (אם כן הרי פסק, ונראה דיתפלל ונתנה אם אני חיב הרי זה לחובתי ואם לאו הרי היא נדבקה ופרי מגדים (פ"ח ס"ה):
- * מיהו לכתחלה וכו', ואפשר דבזיתו מחמש נקסיו אינו מחיב ופרי מגדים (פ"ח ס"ה):
- ט' * ואם לא הזכיר יצלה (וכא) בראשונה והזכיר בשניה, עין במשנה

דמוכת לציל בסימן ע"ז (ס"ח) שצריך לחזר ולהתפלל לפי שפשע שהיה לו לבדק, (מ) הוא הדין דפושע ומזיד מקרי לענין זה, דאם בעת שקמצא כבר עבר זמן תפלה וז' אין לו תשלומין אחר כך: (כב) ואינו צריך חדוש, והבי"ח (ס"ג) והג"ר"א פסקו דצריך חדוש: ח' (כג) אותו עסק, ואפלו אם העסק (מ) הוא מהדברים הנזקרים בסימן רל"ב (ס"ב) לאסור משהגיע זמן תפלה והוא התחיל בעסק זה באסור, כיון שלא בטל התפלה בשאט נפש אלא היה סבור להתפלל אחר שיגמר העסק ושכח אחר כך: (כד) ש"א וכו', וכן (מ) אם היה טרוד ולמכר סחורתו ועל ידי כך עבר זמן התפלה: ט' (כה) ש"א שבת, אפי' על גב שפאה לתשלומין של חל, מכל מקום כיון שעכשיו הוא שבת מתפלל אותה גם כן של שבת, ואם טעה והתפלל השניה של חל, (מ) פטור מלהתפלל, (מ) ואם הקדים כזה השל חל לשל שבת לא יצא לכלי עלמא, שהרי נכר שהקדים התשלומין, אפי' אם צדין היום גדול אלא שקבל שבת כמזמור שיר' וגו' או בכרכו ולא התפלל צדין מנחה, דמבאר לקמן בסימן רס"ג סעיף ט"ו דיתפלל ערבית שמים, לכתחלה צריך להתפלל ערבית שמים של שבת, (מ) והראשונה לשם הדין צדין

ענין ג' בענין אבילות ביו"ט שני האחרון

6. רא"ש (מו"ק פ"ג סי' ג')

עניו כיון דממה נפשך מנר חחד הס קרוביו . כהנ' בה"ג היכח דשכיב שיכבח ביו"ט רחשון או ביו"ט שני או בחולו של מועד או ביום ראשון של שני ימים טובים האחרונים לא נהנו אבילות עד דנפקי כולהו יומי טובי אבל יומא בתרא מילק סליק למנין שבעה ימי אבילות אבל לא נהיג ביה אבילות כלל אבל אי שכיב ליה שיכבא ביום טוב שני של ימים אחרונים נהיג ביה אבילות וסליק ליה למנין שבעה דהוי עשה ודאי דיחיד דעשה דספק דרביס דכהניג ואחריתה כיוס מר וואה דאורייתא [ויוס טוב] האחרון ספיקא דרבנן וכן פסק הרב אלפסי וספי הדין חולק על סברא זו (ג) וגם ר"ת ז"ל כהנ' דלא סמכינן על דברי בעל הלכות ז"ל בדבר זה דרב יהודאי נאון בעל ההלכות מאור עינים היה ופעמים שהיו הלמודיו כותבין בשמו אה אשר לא היה ולא עלה על לבו דהא אמרינן בפרק קמא דכתובות (דף ד.) הרי שהיה טבוח טבוח ויינו מוזג וכו' וטוהג שבעת ימי המשחה ואח"כ טוהג שבעה ימי אבילות ופרש"י ההם כיון דכבר התחיל בחופה הוה ליה לנביה כרגל [ג] ולפי דברי ה"ג

7. ערוה"ש (יו"ד שצט' כ'-כא')

בסימן ש"מ (פ"ט). וזהו הכל לשיטת הגאונים דאבלות יום ראשון דאורייתא, אבל לשיטת רבותינו בעלי התוס' והרא"ש (פ"ג סי' ג) דאין שום אבלות מדאורייתא כמ"ש בסימן שצ"ח (פ"ט), אין שום אבלות נוהג ביו"ט האחרון, וכן המנהג פשוט בכל תפוצות ישראל:

כא יש מי שאומר שהקובר את מתו ביו"ט ראשון של ר"ה אין השני עולה למנין אבלות דכיום ארוך הוא, ורק כשקברו ביו"ט שני של ר"ה דאז עולה למנין שבעה דיוס השני דרבנן הוא [ט"ז סק"ו], אבל י"א דאין חילוק בין ר"ה לשאר רגלים ואפילו בקברו ביום ראשון השני עולה לו [צ"ט], ולזה הסכימו כמה גדולים, וכן המנהג נכון כחנ הנאר היטע סק"ו נכס יגמט וורדים ומות חיים ע"ש, ומימה על הט"ז שלא הוכר דברי ה"ח כלל, ע"ש:

כ הגאונים אמרו דבחו"ל שעושין שני יו"ט של יג גליות וודאי כשמת באמצע הרגל יום האחרון נחשב כחשבון השבעה ואינו נוהג בו אבלות, אבל כשמת ביו"ט האחרון של פסח או ביום השני של עצרת או ביום האחרון של חג וקבורהו בו ביום, כיון דיו"ט שני הוא מדבריהם ואבלות יום ראשון כשהיה יום מיתה וקבורה הוי מן התורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה של תורה, אבל אם מת ביו"ט של ר"ה וקברו בו ביום אינו נוהג בו אבלות ששני הימים כיום ארוך המה בד"א כמתים המפורשים בפרשה, אבל אותם שהוסיפו עליהם כמ"ש בסימן שע"ד (טעמים י"ג) דאין אבלותם אלא מדרבנן, לפיכך אינו נוהג בהם אבלות בשום יו"ט שני, ואפילו באותם שאמרנו שנוהג אבלות ביו"ט שני אינו קורע ביו"ט אלא קורע בלילה דאין קורעין ביו"ט כמ"ש

8. שו"ע (או"ח תקמח' ג')

א טור בשם בה"ג והר"ף והרא"ש פסקו דביו"ט ראשון וסב"ס פסקו דאבלות ג' שם נדעת בה"ג והר"ף

א **הקובר את מתו** (א) בתוך הרגל (ב) [ב] (ג) לא חל עליו אבילות (ג) כרגל, אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ונהיג בהם אבילות, (ד) ומונה שלשים מיום הקבורה ונהיג בשאר השלשים (ה) ככל גזרת שלשים: ב במקומות שעושין שני ימים טובים במונה השבעה (ו) מיום טוב (ג) [ג] שני האחרון (ז) אף-על-פי שאינו נוהג בו אבילות, הואיל ומדבריהם הוא, (ח) עולה לו מן המנין, ומונה מאחריו ששה ימים בלבד: הגה אם יום של ראש-השנה עולה למנין שבעה, (ט) צין בירודה-דעה סיקן שצט סעיף יג בהגהות: ג **הקובר את** (י) מתו ביום טוב שני של גליות שהוא יום טוב (יא) האחרון או ביום טוב שני של

שערי תשובה

[ב] לא חל. עבה"ט. וע"ש בהשוכת ג"ש בשם הגאון מהר"ש שפינא שקבב שאף שהתירו הוא מקום שפת שם מ"מ לא ידליק שם שפא מתוך כך יבוא לירי הפסח, ויש להדליק בבהכ"ג או בשאר חדרי הבית שאין אוכלים שם, והביאו בא"ר סיקן קלג. ע"ש: [ג] שני. עבה"ט. ואין שריה ביה התקנות סיקן ט שהארץ להחיות דעה זו ביום שני של ר"ה עולה לו וכן י"ט שני של גליות שחל בשבת, אע"ג דאפלו בארץ ישראל לא היה יכול לנהג אבילות באותו יום, אעפ"כ עולה לו וסליים עליו ששה, ואין כיו"ד סיקן שצט בשם בה"ח, ובה"ט שם קבב שכיב בגורו ובשרית תורת חיים:

באר היטב

מיהו ע"י א"י יש להחיר כיון דצורך מצוה, ערסי תקמ"ג. וכנה"ג כתב משם ת"י דהיכא דא"א בע"א מתר לקץ מהתקבר: (י) **עשבים**. כתב א"ו: קצאתי בתשובת מהר"ם טראני שהארץ על פסק זה ומסיק דמקרי שלוקטן לצורך בה"ק, אבל מה שתולשין אחר קבורת הפת זכר לתחיה שרי. ע"ש: (ד) הדין. ואסור גמי לדרש עליו אלא לתקם בקניו, ומכ"ש ביו"ט דאסור, מ"א:

(ב) לא. ומ"מ הנר שהגלים להדליק כל שבעה ידליק תקף, ואין זה תלוי במה שהרגל מכשל האבילות או שאינו חל עד אחר הרגל, רק שהדליק במקום שאין אוכלים שם משום צער, עשו"ת ג"ש סיקן עג: (ג) ומונה. ושם"ע אינו נחשב רק ליום אחד, אחרונים, ואין בקצתו טו מש"ש: (ג) שני. משמע אפילו נקבר ביום ראשון

הלכות חל המועד סימן תקמח

עצרת, נוהג בו אכלות אם היה אותו היום (יב) יום מיתה וקבורה, והואיל יום-טוב שני מדבריהם ואכלות יום ראשון של תורה, ידחה עשה של דבריהם משני עשה (יג) של תורה, אבל אם קברו אותו ביום-טוב שני של ראש-השנה אינו נוהג בו אכלות, ששניהם ביום ארץ: הגה ויש חולקים, דסקריא להו (יד) דאין נוהג אכלות בשום יום-טוב שני, וכן מנהג ששוט ואין לשנות (רי"ת והרא"ש): ד זה שאמרנו שהקובר מתו כרגל (טו) לא חלה עליו אכלות, הגי מלי דברים של (ז) פרהסיא, 'אבל דברים (ח) (ט) שבצנעה נוהג (מיהו, קטר לישן עם אשתו כדרך ואינו צריך שמירה): ה 'אף-על-פי שאין אכלות נוהג במועד (ו) (יז) אנינות נוהג בו, שאם מת לו מת בחל-המועד אסור בדברים שאונן אסור בהם, ואם מת ביום-טוב (יח) ואינו רוצה לקברו בו ביום אין עליו דין אנינות, אלא-אם-כן צריך להחשיף על התחום להכין לו צרכי קבורה אז חל עליו דין אנינות (יט) משעה (י) שמחשיף. אבל אם מת ביום-טוב שני (כ) והוא רוצה לקברו בו ביום, או ביום-טוב ראשון ורוצה לקברו על-ידי אינו-יהודי, (כא) חל

ד הריש"א
לוח
ה הריש"א
ר החסד
כ"ח חמ"ח ורמב"ן
כ"ח חמ"ח ורמב"ן
ד הריש"א ורמב"ן
שמו קל לפני וכו'
מדרשו כ"ג

באר היטב

ע"י א"י, ולא קרשיל, אבל כר"ה דוקא כקבר ביום שני מנה שבעה מיום שני, אבל אם נקבר ביום ראשון אינו מונה אפלו מיום שני, ט"ו, וכ"כ המבי"ט ופ"ח, מ"א, אבל רב פוסקים פסקו דאפלו כר"ה אם נקבר ביום ראשון מונה שבעה מיום שני, וצ"ח כ"ד סימן שצט סי' יג: (ז) פרהסיא, ולא ישנה כסותו, אע"ג דשאר אבל משנה כרגל מ"מ זה שלא התחיל צדן אכלות אין לנהג בן כרגל, ר"מ לובלין סימן קז, וכתב המ"א: ונ"ל דמניח תפלין ביום ראשון, ע"ש: (ח) שבצנעה, והם משמיש ורחיצה וחי"ת, ע"ד, וקאסור לחוד הפנשה כמער, דאין חייב לחזר פרשת הפוערים, מ"א: (י) אנינות, שאסור בקשר ויין, ע"ד סימן שמא: (י) שמחשיף, וכתב המ"א: אבל בליל יו"ט שני חייב בכל המצות, ודוקא ביום שני כתב הרא"ש דכחל שוין רבנו אבל בלילה שלשניו לא, וכ"ש לדידן שנהגין לעשות צרכי קבורה ע"י א"י חייב בלילה, וכ"כ מהר"ל, היכא דמת לו מת בשמ"ע קטר לקרש בליל ש"ח, אבל ביום כו"ע מודים שפטור, אף לא יאמר ההגדה בפקס כיון דאית בה מדרש פוסקים, מורים מלובלין, וכ"כ בדרישה כ"ד סימן שמא וכ"פ ט"ו, דלא כשי"ח שם, דכחל שוין רבנו, ומדין בליל ד"ח צ"ע לכתוב דהם צ"ע ע"י שו"ת

שערי תשובה

(ד) פרהסיא, עב"ט, וצ"ח בשבת-יעקב ח"ב סימן כה שחולק על המג"א וס"ל שאין מניח תפלין ביום ראשון ונס ביום השני עד אחר הנז החקה כמו בשאר ימות השנה כו', ע"ש, וצ"ח כ"ד סימן שפח שהשי"ח כ' שיש פוסקים שביים כ' ספר קדם הנז החקה כשאר ימים, וא"כ כאן נראה להחיר, ואם רוצים לצרפו למנון קדם שאקבר הפת, כתב בשב"י שם שאינו מצטרף: (ה) שבצנעה, עב"ט, ומשמע מוכרי המג"א דנס בח"ת אינו ספר אלא בדברים הרעים, אבל הח"י בסימן ק כתב שהורה להקם אחר שהיה רגיל לגרש משניות בע"ס שפטר לגרש בכל המועד כ"ל, אף שצ"ח שבצנעה נוהג מ"מ ספר: ח"א, דאין לך דבר האבד גדול מזה, שאם לא יחזר עליהם ודאי ישבת, אף דלא אשכחן החר לדבר האבד כ"א במיד דאינו משפט ספק, וע"ד, ודוקא בשאר השנה שיכול לצטק בדברים הרעים שבויה כו', אבל כרגל אין נכון לצטק כזה ואין נכון לישב בטל לגמרי מדיח, ונס דככה"ג כדאי הוא הנקבים וס"ל דכרגל אין נוהג אפלו דבר שבצנעה, וצ"ח כ"ד סימן שצט בטור וכו' שאין הנקבים יחיד, ולכן אף באין ספיא במשניות השגורות בע"ס יש לסמך על הנקבים וסמיהו ללמד על ספרי ה' ושרים כו', ע"ש, וא"כ פשיטא דנס אם רוצה לחזר פרשת המועד דשרי אף שאין חייב, דלא גרע משאר למוד דשרי, ע"ש:

לו מת בשמ"ע קטר לקרש בליל ש"ח, אבל ביום כו"ע מודים שפטור, אף לא יאמר ההגדה בפקס כיון דאית בה מדרש פוסקים, מורים מלובלין, וכ"כ בדרישה כ"ד סימן שמא וכ"פ ט"ו, דלא כשי"ח שם, דכחל שוין רבנו, ומדין בליל ד"ח צ"ע לכתוב דהם צ"ע ע"י שו"ת

9. משנ"ב (או"ח תקמח' י"ד)

ואסור: (יב) ויש מתירין במלמד-תורה, ומכל מקום לעגן לעלות לחנה כרגל לצרפו למנון הקרואים, נראה דלכתחלה אינו כדאי: (יז) אנינות נוהג בו, שאסור בקשר ויין וכל הדברים הששכים לאנינות, עין ב"ה: דעה סימן שמא: (יח) ואינו רוצה לקברו, שהנקרים (יב) אינם רוצים לקברו: (יט) משעה שמחשיף, אבל לא מקדם, וגם דוקא אם הוא מחשיף, אבל אם אינו מחשיף, אף-על-פי שהוא סמוך לערב חייב בכל המצות, כתב המגן-אברהם: דוקא (יג) בשעה שהוא מחשיף, אבל בליל יום-טוב שני חייב בכל המצות, ודוקא ביום של יום-טוב שני אמרנו דכחל שויהו רבנו אבל לא בלילה שלשניו, כיון שאין דרך לקבר בלילה, ולפי זה היכא דמת לו מת בשמיני-עצרת ספר לקרש בליל שמחת-תורה ולקרבן המוציא וברכת-המזון: (כ) והוא רוצה לקברו בו ביום, לאו דוקא, אלא רוצה לומר קל שהיכלת (יז) בידו לקברו, ולאפוקי אם אי אפשר לקברו מתחת מג העכו"ם או אנס אחר, (טו) לא חל עליו דין אנינות, וצ"ח לעיל בסימן עא במשנה ברורה סעיף-קטן יא: (כא) חל עליו

שער הציצין

(ט) אחרונים: (ט) פרימקרים, וצ"ח שם שמספיק לעגן בגד חרש: (י) מגן-אברהם: (י) צ"ח עליה רבה ושצ"ח-תשובה: (יב) מגן-אברהם, והוא אול לשיטתו ככה שכתב בסעיף-קטן ח דביום-טוב שני אפלו אינו רוצה לקברו חל עליו אנינות דכחל שויהו רבנו, ואם-כן על-פירוש זה קאי על יום-טוב ראשון, וביום-טוב ראשון חל אסור לקברו על-ידי ישראל, ומה חלו כרצונו? לך פרש שהעכו"ם אינם רוצים לקברו, והנה ספרי-מקדים משמע דכנת הפגן-אברהם דאם יכול להשיג עכו"ם לקברו אף שהוא מקאן כזה, חל עליו אנינות בעל-פיהו, ולענינות דעתו לא נהירא, דהא טעם הרא"ש דלהכי בנקבר על-ידי עכו"ם חל אנינות משום דצריך להמציא לו ארון ותכריכין, ואם-כן כזה שפסקא לקבר על-ידם מפילא אין צריך להכין צרכי קבורה ואין חל עליו אנינות, ומה שכתב ראה סעיף-קטן ח אינו ראה, דקם חל מ"י ביום-טוב שני דכחל שויהו רבנו, מה שאין כן כזה דמ"י ביום-טוב ראשון, וכנת הפגן-אברהם נראה פשוט כמו שפרשתי: (יג) והנה בפתיחת-עולם העתיק בשם שואל ומשיב דהקדים עם השי"ח דהלילה דינו ביום לנה, וכן כתב בספר נהר-שלים, ומכל מקום ככה אחרונים העתיקו להלקה בהפגן-אברהם: (יד) דכחל שויהו רבנו וכו' (מ"א וש"א): (טו) צ"ח בלבוש-שרד דמשמע מנה דביום-טוב שני אפלו מעבד מחמת אנס חל עליו אנינות, ומגן-אברהם וכן מסכה אחרונים לא משמע הכי, וכל דכרי מקשים למצנן בהם:

13. משנ"ב (תקמח' ס"ק טו'-טז')

נוהג בכל זה אבילות ואסור; (יא) ויש מתירין בתלמוד-תורה²⁰, ומכל מקום לענין לעלות לתורה כנגל²¹ לצרפו למגן הקרואים, נראה דלכתחלה אינו כדאי: **ד' (יז) אגנינות נוהג בוי"ט**. שאסור בקשר בין וכל הדינים השונים לאגנינות²², עין ביו"ה-דעה סימן שמא: **(יח) ואינו רוצה לקברו**. שהנכרים (יג) אינם רוצים לקברו: **(יט) משעה שמחשיך²³**. אכל לא מקדם, וגם דוקא אם הוא מחשיך, אכל אם אינו מחשיך, אף-על-פי שהוא סמוך לערב חייב בכל המצוות. כתב המגן-אברהם: דוקא (יג) בשעה שהוא מחשיך, אכל בליל יום-טוב שני חייב בכל המצוות, דוקא ביום של יום טוב שני אמרינן דחל שויהו רבנן אכל לא בלילה שלפניו, כיון שאין דרך לקבר בלילה²⁴, ולפי זה היכא דמת לו מת בשמיני-צצרת מטר לקדש²⁵ בליל שמחת-תורה ולכרך 'המוציא' וכרכת-המזון: **(כ) והוא רוצה לקברו בו ביום**. לאו דוקא, אלא רוצה לומר כל שהיכלת (יד) בידו לקברו, ולאפוקי אם אי אפשר לקברו מחמת חג העפוי"מ או אגס אחר²⁶, (טו) לא חל עליו דין אגנינות. ועין לעיל בסימן עא במשנה ברורה סעיף-קטן יא: **(כא) חל עליו**

מה שאין כן יום-טוב שני של גליות בתחלת פסח או החג, לא גרע מחל-המועד: **(יב) יום מיתה וקבורה**. אכל אם מת מאתמול ונקבר ביום אחרון, יום קבורה מדברי סופרים ואינה דוחה יום-טוב אף-על-פי שהוא רק מדברי סופרים: **(יג) של תורה**. דמדהנהייה התורה לשמא לקרובים אפלו לכהנים, וכל-שכן דישראלים חייבים לשמא לקרוביהם, והכל הוא כדי שלא יקנעו מלהתאבל עליהם, שמע מנה דכיום מיתה חייב להתאבל עליהם: **(יד) דאין נוהג וכו'**. טעמם, דסבירא להו דאפלו אבילות יום ראשון הוא רק מדרבנן, ולכך שמחת הרגל צדיפה דהוא מצוה של רבים: **ד' (טו) לא חלה עליו אבילות**. ולא ישנה (ס) כסותו, אף-על-גב דשאר אכל משנה כנגל²¹, מכל מקום זה שלא התחיל צדין באבילות אין לנהג כן כנגל, (ט) גם אין משנה מקומו, הואיל ולא שנה קדם יום-טוב. ולענין תפלין בחל-המועד ביום ראשון שמת לו מת²³, עין לעיל בסימן לח²⁴ במשנה ברורה סעיף-קטן טז, ועין בשערי-תשובה בסימן זה²⁵: **(טז) שבצנעא²⁷**. הינו (י) רחיצה בחמין²⁸ ותשמיש ותלמוד-תורה²⁹,

14b. מהדורת דרשו (או"ח תקמח' 12-21)

הסוברים שדברי תורה הם בכלל דברים שבפרהסיא. ובשו"ת דת אש (סי' ז, הובא בפתחי תשובה סי' שצט ס"ק א) כתב שדברי תורה אסורים משום שמחה, וברגל אין לאסור זאת משום מצות שמחת הרגל שהיא מדאורייתא ודוחה אבילות של דבריהם. וראה מה שכתב על דבריהם בשו"ת אגרות משה (שם).

21 ובשמחת תורה שהמנהג הוא שכל אחד מהציבור עולה לתורה, כתב החכמת שלמה (להגר"ש קלוגר ס"א) שמותר גם לאכל שמת לו מת ברגל לעלות לתורה, כי אם לא יעלה נחשב לאבילות בפרהסיא [ועוד שיצטער אם לא יעלה כמו כולם], וכן כתב הפתחי תשובה (י"ד סי' שצט ס"ק א) בשם שו"ת דת אש. מאידך, בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קכד) כתב שלא יעלה לתורה, אלא יצא מחוץ לבית הכנסת, והשדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבילות אות ל) חשש לדבריו, אך כתב שאם אינו יכול לצאת מבית הכנסת כגון שיש שם מנין מצומצם, יכול לעלות לתורה, כדי שלא ינהג אבילות בפרהסיא [וראה גם גליון מהרש"א (י"ד סי' ת על ה"ט ס"ק א)].

השבעה, מבואר בשע"צ לקמן (ס"ק טז) [לענין אונן], שכשאסור בדברי תורה יש לו להחמיר שלא יאמר בעצמו את ההגדה, מפני שיש בה מדרש הפסוקים [אלא עדיף שיאמר אותה אחר לפניו והוא ישב וישמע מפיו]. אך אם אין מי שיאמרה בפניו, כתב הערוך השלחן (י"ד סי' שמא סי"ז) שצריך לאומרה בעצמו.

20 וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פס"ה הע' קעה) שנוהגים להקל בזה. [וראה בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' ס אות ד) שכתב שלענין קריאת פסוקים סתם בלי עיון, יש לפסוק כדעת האוסרים, ראה שם טעמו בזה].

והטעם להתיר דברי תורה לאבל ברגל, כתב בשו"ת חכם צבי (ח"א סי' ק, הובא בשערי תשובה ס"ק ד) שלענין מצות תלמוד תורה, יש לסמוך על הרמב"ם וסיעתו שאין אבילות ברגל אפילו בדברים שבצינעא, ואין נכון לומר שילמד בכל הרגל בדיני אבילות ובדברים הרעים שברמיה. והא"ר (ס"ק ג) הוסיף, שיש לצרף לזה דעת

14a. מהדורת דרשו (או"ח תקמח' 12-21)

(משנ"ב ס"ק טו)

שפסקה לענין בגדי שבת¹⁶, וצ"ן לשנה ברגל¹² וכו', שמת לו מת¹³, צ"ן לעיל בסימן לחי¹⁴ וכו', וצ"ן בשערי תשובה בסימן זה¹⁵.

16 ובפמ"ג שם משמע, שהספק הוא באופן שלבש כבר את הבגד החדש לכבוד יום טוב, וכשחלה עליו האבלות במועד עדיין הבגד חדש, והספק הוא האם צריך להחליף לבגדי יום טוב שאינם חדשים או לא [אבל ללבוש לכתחילה בגד חדש משמע לכאורה שאסור].

(משנ"ב ס"ק טז)

שקצנעא¹⁷ וכו', רחיצה בחמין¹⁸ וכו', ותלמוד תורה¹⁹ וכו', ויש מתירין בתלמוד תורה²⁰, ומקל מקום לענין לעלות לתורה ברגלי²¹.

17 ואף אם מת ביום הראשון של חג הסוכות, דעת הגרש"ז אייערבך (שולחן שלמה ס"ק ג) שמסתבר שנהוג אבלות בדברים שבצינעא אף בשמיני עצרת שהוא כבר היום השמיני למיתת המת [וכן בחוץ לארץ כשמת ביום הראשון, אסור ביום טוב אחרון של פסח], כיון שמוטל עליו חיוב להתאבל, אלא שנדחה מחמת הרגל, וכל זמן שלא התחיל עדיין להתאבל, צריך לנהוג אבלות בדברים שבצינעא, אף שעברו שבעה ימים מזמן שמת.

והטעם שהרגל אינו עולה למנין שבעה, אף שנהוג בו דברים שבצינעא, ובשבת שבתוך השבעה הלא גם אינו נוהג אלא בדברים שבצינעא ומי עולה למנין שבעה, כתבו התוס' (מועד קטן כג, ב ד"ה מאן, ציינו בביאור הגר"א יו"ד סי' ת ס"ק א) שברגל אין דין אבלות כלל כיון שיש בו מצות שמחה [ומה שנהוג בדברים שבצינעא הוא דין חדש שאינו מעיקר דין האבלות], אבל בשבת שאין בה דין שמחה אלא רק דין עונג [ומה שאינו נוהג בדברים שבפרהסיא בשבת הוא מטעם אחר, ראה שם], עולה למנין שבעה, וראה טעם נוסף בירושלמי (מועד קטן פ"ג ה"ה), ובערוך השלחן (יו"ד סי' שצט ס"ג).

18 כלומר כשרוחץ מקצת גופו [וכן מבואר לקמן (סי' תקנד ס"ק לט) שרחיצת ידיו במים חמים אסורה משום דברים שבצינעא], אבל רחיצת כל גופו אסורה אף בצונן [כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שפא ס"א) לענין אָבל בתוך שבעה, וכן כתב הרמב"ם (פירוש המשניות מועד קטן פ"ג מ"ה) לענין אָבל בשבת שנהוג דברים שבצינעא, שאסור לרחוץ מקצת גופו בחמין וכל גופו אפילו בצונן]. [ומה שהפנה בשעה"צ (ס"ק י) כמקור לדין זה לדברי המג"א, לא נמצא שם, אלא הובא בא"ר (ס"ק ג), ושם כתב רחיצה סתם].

וראה פתחי תשובה (שם ס"ק א) בשם התפארת למשה, שאיסור רחיצה בחמין הוא אף במים פושרים.

ולרחוץ לכבוד יום טוב האחרון, כתב המהרש"ל (בביאור ליו"ד סי' שפט) שיותר, וכן מותר להחליף לבנים. וכתב הגר"ש דבליצקי (הע' בסוף ספר פני ברוך) שגם לכבוד שבת חול המועד, מותר.

ולענין קרובי המת שאינם משבעה הקרובים, כגון נכדים [שנהוגים במקצת דיני אבלות כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שעד ס"ז) ש"כל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו], הסתפק הגרש"ז אייערבך (שש"כ פס"ה הע' קעב) אם אסורים בחול המועד ברחיצה בחמין ובשאר מיני שמחה, ויתכן שמותרים בזה בין במועד ובין לאחר המועד, וסיים שצ"ע בזה. וראה בפתחי תשובה (יו"ד סי' שצט ס"ק ד).

19 וכן לענין אמירת ההגדה לבילי הסדר על ידי אָבל בתוך המשך בעמוד הבא

12 כלומר שבשאר אָבל שהתחיל לנהוג אבלות קודם הרגל, ופגע הרגל באמצע השבעה, אסור לו להחליף את בגדיו וללבוש בגדי יום טוב, ואף שבתלה ממנו גזירת שבעה, מי"מ בתוך שלושים מבואר ברמ"א (יו"ד סי' שפט ס"ג) שאסור לו ללבוש בגדי שבת ויום טוב [וכמבואר במשנ"ב להלן (ס"ק כז) לענין לבישת כלים מנוהצים חדשים ולבנים], אבל אם לא התחיל עדיין לנהוג אבלות קודם המועד, הרי זה כאבלות בפרהסיא אם לא ילבש בגדי יום טוב.

והמנהג בזמנינו הוא כדעת הגר"א (מעשה רב אות קצז), שאָבל לובש בגדי שבת לכבוד שבת אף באמצע השבעה, וכן בגדי יום טוב לכבוד יום טוב אף אם התחיל לנהוג אבלות קודם הרגל [ובטעם הדבר ביאר בתוספת מעשה רב (שם), שאם ילבש בגדי חול הרי זה אבלות בפרהסיא, וכן כתב הברכי יוסף (סי' ת ס"ק ב)], וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' תקנא ס"ק ו) לענין לבישת בגדי שבת בשבת חזון [ובשש"כ (פס"ה ס"ז) כתב שזהו מנהג ארץ ישראל].

13 שבשאר ימות השנה, כתב השו"ע לעיל (סי' לח ס"ה) שאינו מניח תפילין ביום הראשון לאבלות. ובטעם הדבר ביאר במשנ"ב שם (ס"ק יז-יח) שהיום הראשון לאבלות נקרא יום מר, שנאמר 'ואחריתה כיום מר', ותפילין נקראים פאר [שנאמר 'פארך חבוש עליך'], ואבל מעולל באפר, ואין זה נאה לתת פאר תחת אפר.

14 שם (ס"ק טז) כתב, שצריך להניח תפילין בחול המועד, אפילו ביום הראשון שמת לו מת, אף שבשאר ימות השנה אינו מניח תפילין ביום שמת לו מת [ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"ק ה) שמה שאָבל פטור ביום הראשון מן התפילין, הוא משום שיום מר הוא לו, וזה לא שייך בחול המועד שאין אבלות נוהגת בו], אלא שהביא שם שהפמ"ג פסק בזה, כי אף שאין אבלות במועד, מי"מ היום הראשון הוא יום מר לו [וראה שם במשנ"ב שיום הקבורה נחשב כיום המיתה, כיון שהוא יום ראשון לאבלות ולמנחמים], והסיק שעל כל פנים יזהר להניח בלא ברכה, והוסיף במשנ"ב שם, שאף לולא דבריו המנהג הוא בכל אדם אף שאינו אָבל, שלא לברך על תפילין בחול המועד [כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' לא ס"ק ח)], וראה מה שכתבו שם שיש שכתבו שבזמנינו המנהג בארץ ישראל שלא להניח תפילין כלל בחול המועד].

ולענין הנחת תפילין לאָבל באסרו חג, כשנקבר המת בחול המועד, כתב שם שצריך להניח באסרו חג [בברכה], אף שהוא היום הראשון לאבלות [שהרי מתחיל למנות שבעה לאחר הרגל כמבואר בשו"ע לעיל ס"א], כיון שכבר ניחמהו במועד [כמבואר בשו"ע להלן ס"ז], וכן כשנקבר המת ביום טוב שני, יניח תפילין באסרו חג, כיון שיום טוב שני עולה למנין שבעה [כמבואר בשו"ע לעיל ס"ב], וממילא אסרו חג הוא היום השני לאבלות.

15 שהביא שהשבות יעקב (ח"ב סי' כה) חולק וסובר שגם בחול המועד אין להניח תפילין ביום הראשון, וכן ביום השני לאבלות עד אחר הנץ החמה, וכשאר ימות השנה. וכתב השערי תשובה שנראה להתיר להניח תפילין ביום השני אף קודם הנץ החמה, מאחר שיש פוסקים הסוברים שאָבל גם בכל השנה מניח ביום השני מיד, וכמבואר במשנ"ב שם (ס"ק יט).